

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดประเด็นในการนำเสนอ 4 หัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
  - 1) ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
  - 2) แนวคิดพื้นฐานในการนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีอาญา
  - 3) ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
  - 4) ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
  - 5) ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
  - 6) ข้อดี-ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
2. การนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลยุติธรรม
  - 1) ความเป็นมาในการนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในชั้นศาล
  - 2) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล
  - 3) การจัดระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล
  - 4) คดีที่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้
  - 5) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาลของศาลอาญาในกรุงเทพมหานคร
    - ศาลอาญา
    - ศาลอาญากรุงเทพใต้
    - ศาลอาญารธนบุรี
  - 6) สถิติการประนอมข้อพิพาท ศาลอาญา/ศาลอาญากรุงเทพใต้/ศาลอาญารธนบุรี
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม (คู่มือการกระงับข้อพิพาทสำหรับประชาชน, 2547, น. 5-6) ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่ใช้อำนาจอธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศนั้นคือ อำนาจตุลาการโดยศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่หลักในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ซึ่งเป้าหมายสำคัญของศาลยุติธรรมคือการปฏิบัติงานด้านอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชนด้วยความ สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจำนวนคดีที่ประชาชนและส่วนราชการฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมทั้งประเทศนั้นมีจำนวนกว่า 1 ล้านเรื่อง ซึ่งการดำเนินคดีในศาลโดยวิธีการพิจารณาสืบพยานและมีคำพิพากษาตามปกติจะต้องดำเนินการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งยังต้องอาศัยความพร้อมของทุกฝ่ายรวมทั้งความร่วมมือของพยานต่าง ๆ ที่จะต้องมาศาลอีกด้วย ดังนั้น จึงมีตัวอย่างไม่น้อยที่คดีที่คู่ความใช้วิธีการตามปกติ เช่นนี้อาจจะต้องใช้เวลานานกว่าศาลจะมีคำพิพากษาในเรื่องนั้น ๆ ได้ ศาลยุติธรรมจึงได้พัฒนาระบบการกระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับเป็นช่องทางเพิ่มเติมให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ในการกระงับข้อพิพาทซึ่งเหมาะสมกับข้อพิพาทแต่ละเรื่องเพื่อทำให้การดำเนินคดีในศาลเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

มีแนวคิดที่สำคัญในเรื่องของการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางมีจุดสำคัญที่ทำให้มีประสิทธิภาพในการเพิ่มพลังความสามารถในการจัดการข้อพิพาท และซึ่งมีความแตกต่างจากวิธีการอื่นที่อาศัยบุคคลที่สามเข้ามาช่วยในการจัดการความขัดแย้งดังนี้คือ

1) การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นวิธีการเจรจาที่จำเป็นต้องรวมเอาบุคคลที่สามซึ่งมีความรู้ในกระบวนการเจรจาอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยให้คนที่เกี่ยวข้องอยู่ในความขัดแย้งได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเปิดเผย การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องของการเจรจาแต่อยู่ภายในรูปแบบที่แตกต่างออกมา และใช้ผู้ไกล่เกลี่ยคนกลาง ซึ่งได้แนะนำขบวนการใหม่ ๆ และตัวแปรใหม่ ๆ ในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เจรจาที่ขัดแย้งกันอยู่

2) การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นกระบวนการเข้าไปแทรกกลางระหว่างผู้ขัดแย้งเป็นที่คาดหมายล่วงหน้าว่า เมื่อคนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเข้ามาสู่เวทีของการเจรจานั้น คู่กรณีจะรู้จักกันมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว โดยไม่ได้ต้องอาศัยคนกลาง

3) การยอมรับในตัวคนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยผู้เจรจาทั้งสองเป็นองค์ประกอบสำคัญของการไกล่เกลี่ย การยอมรับไม่ได้หมายความว่าคู่กรณีจำเป็นต้องต้อนรับคนกลาง และเต็มใจที่จะทำอย่างที่เขาได้บอกให้ทำแต่หมายถึงว่าคู่เจรจาได้ยอมรับการมาปรากฏตัวของคนกลาง และยอมรับฟัง และยินดีที่จะพิจารณาอย่างจริงจังในคำแนะนำของคนกลาง

4) ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่เป็นกลางและไม่เข้ากับฝ่ายใด ความเป็นกลาง และความที่ไม่เข้ากับฝ่ายใดเป็นปัจจัยที่สำคัญในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง คำทั้งสองที่กล่าวมานั้น เมื่อรวมกันก็จะหมายถึง ทัศนคติ พฤติกรรม ความสัมพันธ์ และอำนาจ ในการกำกับของคนกลาง ซึ่งไม่ได้เข้าข้าง หรือเห็นด้วยกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือบางส่วนของคู่พิพาท อย่างไรก็ตามผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นกลางและไม่เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้หมายความว่าเขาจะ ไม่มีความคิดเห็นส่วนตัวของเขาในเรื่องดังกล่าวนี้มีความแตกต่างอยู่เล็กน้อยระหว่างความเป็นกลาง และความไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือความยุติธรรมการรักษาความเป็นกลางเกี่ยวข้อง โดยตรงกับประเด็น และการจัดการอย่างยุติธรรม กับบุคคลและกลุ่มบุคคล การทดสอบความไม่เข้าข้างฝ่ายใดหรือความยุติธรรมหรือความเป็นกลางขึ้นอยู่กับมุมมองของคู่กรณีจะยอมรับความช่วยเหลือจากผู้ไกล่เกลี่ยถ้าความช่วยเหลือนั้นมีลักษณะที่เป็นกลางและยุติธรรม

5) ไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการตัดสินใจ ลักษณะเฉพาะที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจของการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง จึงทำให้บทบาทของคนกลางต่างจากผู้พิพากษา หรือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการ ซึ่งในบทบาทของผู้พิพากษาหรืออนุญาโตตุลาการ นั้น เป็นคนที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายหรือ โดยความยินยอมพร้อมใจของคู่กรณีที่จะทำหน้าที่ตัดสินใจโดยอาศัยกฎกติกา สัญญาหรือโดยวิธีการปกติที่เป็นที่ยอมรับของสังคม คนกลางจึงไม่เหมือนผู้พิพากษาหรืออนุญาโตตุลาการที่เขาไม่มีอำนาจที่จะตัดสินใจใด ๆ ทั้งสิ้น มีอยู่หลาย ๆ กรณีเหมือนกัน ซึ่งโดยตำแหน่งนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจเรื่องดังกล่าว อย่างไรก็ตามเขาอาจจะมาทำหน้าที่คนกลางทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเขาวางบทบาทหรืออำนาจของการตัดสินใจของเขาไว้ชั่วคราว

6) ให้ความช่วยเหลือกับคู่กรณีที่กำลังโต้เถียงกันอยู่ บทบาทสำคัญอีกอย่างหนึ่งของคนกลางก็คือ มีหน้าที่ให้ความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับกระบวนการกับคู่กรณีที่พิพาทกันอยู่ เพื่อให้เขาสามารถที่จะบรรลุข้อตกลงเป็นที่พึงพอใจร่วมกัน คนกลางอาจจะแสดงหลายหน้าที่หรือบทบาทเพื่อที่จะช่วยคู่กรณีในการแก้ปัญหาข้อพิพาท การช่วยเหลืออาจจะพุ่งประเด็นความ

ช่วยเหลือไปที่คู่มือทั้งหลาย เพื่อสร้างความพึงพอใจร่วมกันด้านจิตใจ และด้านเนื้อหาความต้องการ

ความเป็นมาของการใกล้เคียงข้อพิพาท

จากการศึกษาประวัติศาสตร์แต่ละสมัยของไทย พบว่าวิวัฒนาการในการใกล้เคียงหรือประนอมข้อพิพาทของไทยมีมานานแล้ว แต่เป็นการใช้ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมท้องถิ่นมาปรับใช้กับสังคมมากกว่าการใช้กฎหมาย โดยเริ่มจากสังคมปฐมภูมิ ได้แก่ ครอบครัว ไปสู่สังคมทุติยภูมิ

ในสมัยสุโขทัย หลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้เห็นถึงสภาพสังคมสมัยนั้นว่า มีลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูกซึ่งเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ว่าการใกล้เคียงหรือการประนอมข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่นำมาใช้ตามความต้องการของสังคมในสมัยนั้นมากกว่าการตัดสินเอาแพ้ชนะกันระหว่างคู่กรณีพิพาท นอกจากนี้การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับการปกครองส่งผลให้สมาชิกในสังคมได้ปรองดองไม่เบียดเบียนและให้อภัยต่อกัน เพื่อจะนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมนั้น ย่อมเป็นเหตุผลหนึ่งที่สนับสนุนให้เห็นว่า สังคมสุโขทัยได้นำวิธีการใกล้เคียงประนีประนอมมาใช้ระงับข้อพิพาทในการดำรงชีวิตประจำวันของคนยุคนั้นแล้ว

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการยินยอมให้คู่ความสมัครใจเลือกบุคคลเข้ามาเป็นผู้ใกล้เคียงประนีประนอมได้ และกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะทำการใกล้เคียงว่า ต้องนับถือศาสนาเดียวกันกับคู่ความและมีใจไม่ลำเอียง ตั้งอยู่ในสังฆธรรม ละเว้นซึ่งอคติสี่ เป็นต้น

ในสมัยกรุงธนบุรี เป็นช่วงเวลาสั้น ๆ เนื่องจากอยู่ในสภาวะสงคราม ต้องกอบกู้เอกราชจากการยึดครองของพม่า ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการนำระบบใกล้เคียงข้อพิพาทมาใช้หรือไม่

จากการศึกษาเรื่องระงับข้อพิพาทในสมัยดั้งเดิมสรุปได้ว่าการใกล้เคียงหรือประนอมข้อพิพาทมี 2 แนวทางแนวทางแรก เป็นการระงับข้อพิพาทโดยผู้ปกครองสูงสุด ได้แก่ พระมหากษัตริย์ซึ่งใช้อำนาจอริราชูปถัมภ์ออกกฎหมาย ซึ่งเรียกว่า พระราชศาสตร์โดยอิงหลักธรรมคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาเป็นกลไกในการตัดสินขั้นต้น แนวทางที่สอง มีหลักการมาจากกฎหมายธรรมชาติ โดยอาศัยหลักของเหตุผลและความเป็นธรรมเป็นกลไกในการระงับข้อพิพาท โดยมีการยอมรับกันในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรมของสังคม การระงับ

ข้อพิพาทดังกล่าวใช้ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม โดยมีหลักการสำคัญคือ คู่ความหรือคู่พิพาทต้องได้รับความเป็นธรรมและพอใจทั้งสองฝ่าย โดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะเอาแพ้หรือชนะเป็นที่ตั้งแต่มุ่งเน้นให้คนในสังคมสามารถอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข

แนวความคิดพื้นฐานในการนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีอาญา

เดิมกระบวนการยุติธรรมทางอาญามุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยกรควบคุมลงโทษ กักขัง เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดออกมาสร้างปัญหาให้กับสังคม แต่ปัจจุบันโลกเจริญขึ้นสถานการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป ประชากรโลกต่างก็แสวงหาสิทธิ เสรีภาพ และคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น หลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาแนวใหม่มุ่งเน้นไปในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษ โดยเน้นให้ทุกฝ่ายร่วมด้วยช่วยกันแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟู ผู้กระทำผิดและเยียวยาผู้เสียหายเป็นสำคัญ ด้วยเหตุดังกล่าว มาตรการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทคดีอาญาเป็นแนวคิดใหม่ที่มุ่งพัฒนาและแก้ไขปัญหาของระบบงานยุติธรรม โดยใช้แนวคิดพื้นฐานทางกฎหมายและแนวคิดกระบวนการทางสังคมวิทยา กฎหมายเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมือง และบรรลุเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ดียิ่งขึ้น (ธีระพงศ์ เพ็ญตระการ, 2549, น. 25-26)

แนวคิดพื้นฐานที่จะนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีอาญา มีแนวคิดพื้นฐานมาจาก 2 ทาง คือ

1. แนวคิดพื้นฐานทางกฎหมาย

แนวความคิดพื้นฐานทางกฎหมายที่จะนำมาสู่มาตรการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญามีทั้งในส่วนที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีบัญญัติซึ่งจะได้แยกพิจารณาตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 กฎหมายสารบัญญัติ

แนวความคิดพื้นฐานตามกฎหมายสารบัญญัติที่จะนำมาสู่การประนีประนอมข้อพิพาททางอาญา คือพื้นฐานการแบ่งแยกประเภทความผิดทางอาญาออกเป็นความผิดอันยอมความได้ และความผิดอันยอมความไม่ได้ พื้นฐานของการแบ่งแยกประเภทความผิดเช่นนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาว่าความผิดประเภทใดที่จะสามารถนำเข้ามาสู่กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญาได้ โดยไม่เป็นการขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งถือเป็นกฎหมายมหาชนที่รัฐมีหน้าที่ต้องดูแลให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย

1.2 กฎหมายวิธีสบัญญัติ

แนวความคิดพื้นฐานตามกฎหมายวิธีสบัญญัติที่นำมาสู่การใช้มาตรการประณอมข้อพิพาททางอาญาจะมีความสำคัญต่อเนื่องมาจากการที่กฎหมายสารบัญญัติที่บัญญัติให้ความผิดบางประเภทเป็นความผิดที่ยอมความได้ ความผิดประเภทที่ยอมความได้นี้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ เรียกว่า ความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นว่าการความผิดอันยอมความได้ในประมวลกฎหมายอาญา ก็คือ ความผิดต่อส่วนตัวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเหตุผลก็คือ ประมวลกฎหมายอาญามีได้ยกเลิกความผิดต่อส่วนตัวในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายทั้งหลายที่เกี่ยวกับเรื่องความผิดต่อส่วนตัว จึงนำเอามาใช้ปรับกับความผิดอันยอมความได้ในประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่น ๆ ได้ทันที ความผิดประเภทนี้จะมีขั้นตอนและกระบวนการที่แตกต่างไปจากกระบวนการทั่วไป กล่าวคือกรณีที่ข้อพิพาทจะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายได้จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในการให้อำนาจรัฐเข้าไปดำเนินการตามกฎหมายของผู้เสียหายก่อนมิเช่นนั้นรัฐจะไม่มีอำนาจในการที่จะเข้าไปดำเนินการใด ๆ

ความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัวนี้ผู้เสียหายหรือผู้กระทำผิดสามารถที่จะเจรจาและยอมความกันได้ตลอด แม้จะได้มีการร้องทุกข์การฟ้องคดีต่อศาลแล้วก็สามารถที่จะถอนคำร้องทุกข์และถอนฟ้องได้เสมอจนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด และผลดังกล่าวจะทำให้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาระงับไปตามกฎหมาย ความผิดประเภทนี้จึงสามารถที่จะเข้ามาสู่ระบบการประณอมข้อพิพาททางอาญาได้โดยไม่มีข้อจำกัด

2. แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมวิทยากฎหมาย

สุภัทรา กรอุไร (2543, น. 14-17) แนวความคิดทางสังคมวิทยากฎหมาย หมายความว่า การอาศัยกฎหมายเพื่อเสริมสร้างและจัดระเบียบภายในสังคมซึ่งเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่กฎหมายจะต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติตามของสมาชิกในสังคมอันจะเป็นการนำมาซึ่งความสุขสงบอย่างแท้จริง

เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นไม่ว่าทางแพ่งหรือทางอาญา นักกฎหมายซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะวิเคราะห์กฎหมายอย่างเคร่งครัดถึงตัวบทกฎหมายว่าการกระทำผิดนั้น ๆ ผิดกฎหมายเรื่องอะไรกระบวนการฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างไร ถ้าเป็นคดีอาญากฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องคดีไว้อย่างไร ส่วนนักสังคมวิทยาจะมองปัญหาข้อพิพาทในสังคมกว้างกว่านักกฎหมาย เนื่องจากเห็นว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมของท้องถิ่น สภาวะแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อความประพฤติการปฏิบัติของ

มนุษย์ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของมนุษย์ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีอยู่โดยธรรมชาติ รวมกับความคิดความเชื่ออันเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มหรือของชุมชนหรือสังคม ซึ่งอาจจะเหมือนหรือแตกต่างจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่กำหนดและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมได้

โดยเหตุนี้เมื่อมีข้อพิพาทขัดแย้งในชุมชนชนบทคู่พิพาทหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทมีแนวโน้มที่จะดำเนินการระงับข้อพิพาทตามวิธีการ และกระบวนการปฏิบัติตามที่ตนมีความคุ้นเคยและสะดวกในท้องถิ่น ได้แก่ การประนอมข้อพิพาทมากกว่าจะดำเนินการตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้

ความหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

คำว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Mediation” ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ (2548, น. 125-135) ได้ให้ความหมายว่าการไกล่เกลี่ยหรือการประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation or Mediation) คือ การที่คู่พิพาทตกลงยินยอมให้บุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางที่มีความอิสระและความเป็นกลางแต่ไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาททำการช่วยเหลือในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กันจนกระทั่งสามารถตกลงกันได้ โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทกันไป

ภาณุ รังสีหัทธ (2548, น. 1-41) ได้ให้ความหมายว่าการไกล่เกลี่ยคือ กระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามมาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ โดยเป็นผลผลิตประการหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากความล้มเหลวของการเจรจาต่อรองแต่มิใช่เป็นสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจาต่อรอง

โชติช่วง ทังวงศ์ (2548, น. 45-56) ให้ความหมายว่า “การไกล่เกลี่ย” หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามที่เป็นคนกลางเข้าช่วยเหลือแนะนำในการเจรจาต่อรองของคู่ความเพื่อระงับข้อพิพาท

สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม (2547, น. 10-16) มีเนื้อหาอธิบายว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ความหมายคำว่า “ไกล่เกลี่ย” ไว้ว่า พุดจาให้ปองดองกัน พุดจาให้ตกลงกัน ทำให้เรียบริ้อย ทำให้เสมอกัน แสดงให้เห็นว่า บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยหรือคนกลางนั้นไม่ได้เป็นผู้ชี้ขาดตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่าย

แพ้หรือฝ่ายชนะ แต่ผู้ไกล่เกลี่ยหรือคนกลางเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือให้คู่พิพาทตกลงระงับข้อพิพาทด้วยตัวของคู่พิพาทเอง

ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหมายถึง วิธีการระงับข้อพิพาทโดยบุคคลที่สามที่เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ในการทำหน้าที่ช่วยเหลือเสนอแนะแนวทางออกให้กับคู่พิพาทเพื่อตกลงประนีประนอม ยอมความกันนั่นเอง

ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม(2547:76) ได้แบ่งประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ โดยปัจจุบันกระบวนการระงับข้อพิพาททางแพ่งที่ใช้ในประเทศไทยมี 4 วิธีใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การเจรจาต่อรอง(Negotiation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทโดยทั้งสองฝ่ายเจรจาทกลงกันเอง การตัดสินใจต่าง ๆ ในการยุติข้อพิพาท ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคู่พิพาท
2. การไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ (Conciliation or Mediation) เป็นวิธีการซึ่งคู่พิพาทตกลงให้บุคคลที่สามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความกันผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทไม่มีอำนาจบังคับให้คู่พิพาทตกลงกัน ไม่มีอำนาจตัดสิน หรือกำหนดผลลัพธ์แห่งการเจรจาให้แก่คู่ความ แต่อาจเสนอแนวทางในการตกลงกันให้แก่คู่พิพาทได้
3. การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาท ซึ่งคู่พิพาทตกลงกันตั้งบุคคลที่สาม ซึ่งเรียกว่าอนุญาโตตุลาการขึ้นมา เพื่อวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างกันเมื่ออนุญาโตตุลาการมีคำชี้ขาดอย่างไรแล้ว ย่อมผูกพันคู่พิพาทให้ปฏิบัติตาม
4. การดำเนินการพิจารณาในศาล (Litigation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมของศาล ซึ่งดำเนินการพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความ เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว คู่พิพาทสามารถดำเนินการขอให้ศาลบังคับคดีตามคำพิพากษา

สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม (2547, น. 9-10) การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution) เป็นคำที่ถูกใช้เรียกวิธีการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นวิธีการทดแทนหรือวิธีการเสริมการระงับข้อพิพาทโดยการดำเนินคดีในศาล โดยมีวัตถุประสงค์ให้ปริมาณคดีที่จะต้องเข้าสู่การสืบพยาน ซึ่งระยะเวลาอันยาวนานมีจำนวนลดน้อยลงตาม

ความจำเป็น และทำให้การดำเนินคดีในศาลโดยทั่วไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด วิธีการต่าง ๆ ดังกล่าว ได้แก่ การเจรจาต่อรองการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการอนุญาโตตุลาการดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง ซึ่งวิธีการที่เป็นที่นิยมในประเทศไทย และศาลยุติธรรมได้ดำเนินการส่งเสริมและเผยแพร่ในขณะนี้ คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการอนุญาโตตุลาการ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบ่งออกได้เป็น (สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2547, น. 15-16)

1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลหรือแม้จะฟ้องร้องคดีต่อศาลแล้วแต่คู่ความดำเนินการให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันเองโดยไม่ได้ดำเนินการในศาลก็ได้

2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลโดยศาลเป็นผู้ดำเนินการให้ ซึ่งหากคู่ความตกลงกันได้ก็จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลจะมีคำพิพากษาไปตามที่คู่ความตกลงกัน โดยมีข้อยกเว้นเพียงบางประการเท่านั้น หรือหากตกลงกันได้เพียงบางส่วนศาลก็จะสืบพยาน และมีคำพิพากษาในเฉพาะประเด็นที่ตกลงกันไม่ได้เท่านั้น

ลักษณะของการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีลักษณะดังนี้

1. การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล

คู่พิพาทตกลงให้คนกลางช่วยเหลือในการระงับข้อพิพาทให้โดยจะตกลงกันเองหรือมอบข้อพิพาทให้สำนักงานหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยก็ได้ เช่น ยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมให้ดำเนินการ เป็นต้น

2. การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล

ภายหลังที่มีการฟ้องร้องคดีแล้วหรือในเวลาใด ๆ ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลคู่พิพาทตกลงกันให้มีการไกล่เกลี่ย หรือศาลควรจัดให้มีการไกล่เกลี่ยคดีทั้งก่อนวันศาลนัดชี้สองสถาน หรือนัดสืบพยาน หรือหลังวันนัดดังกล่าวก็ได้ ทั้งนี้คู่ความที่ประสงค์จะขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจติดต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลนั้น ๆ ได้

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (สำนักกระบวนวิธีพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2547, น. 19-21)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคู่ความ และยังเป็น การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีของศาลดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย (Saving of time and money) เทียบกับเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดีในศาลหากใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรืออนุญาโตตุลาการแล้วอาจใช้เวลาเพียงสัปดาห์ วันหรือชั่วโมง อันเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของทั้งคู่ความและทางราชการ
2. เป็นที่ยุติ (Finality) คดีที่คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้โดยวิธีการไกล่เกลี่ยนั้น ทำให้ข้อพิพาทได้ข้อยุติ ลดปัญหาของการอุทธรณ์ฎีกาต่อไป
3. การยอมรับของคู่พิพาท (Compliance) การที่คู่ความสามารถหาข้อยุติได้ด้วยตนเองมีการยอมรับปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นมากกว่าการที่ศาลมีคำพิพากษา ซึ่งจะต้องมีการบังคับคดีต่อไป
4. ข้อยุติที่ได้นั้นมีความเหมาะสมกับคู่พิพาท (Custom Made Solution) เนื่องจากคู่พิพาทสามารถเลือกที่จะทำข้อตกลงอย่างไรก็ได้ตรงกับที่ ไม่ขัดต่อกฎหมาย
5. เป็นความลับ (Confidentiality) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะเป็นความลับ และมักมีข้อบังคับให้บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องรักษาความลับไม่เปิดเผยข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น
6. การควบคุมกระบวนการระงับข้อพิพาท (Process Control) คู่พิพาทสามารถควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้มากกว่าการดำเนินคดีในศาล โดยสามารถคัดเลือกบุคคล ที่เป็นกลางให้มาทำหน้าที่กำหนดประเด็นหรือความต้องการที่แท้จริงในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และแสวงหาทางออกเพื่อยุติข้อพิพาทโดยคู่พิพาทมีโอกาสที่จะได้พูด และตัดสินใจว่าผลที่จะได้รับจะผูกพันกันหรือไม่ซึ่งจะเป็นการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในการพิพากษาคดี
7. ข้อตกลงระหว่างคู่พิพาทสามารถบังคับได้ (Enforceable Agreement) ผลของการระงับข้อพิพาทจากวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นข้อตกลงร่วมกันอันมีลักษณะสัญญาที่คู่พิพาทลงนามและมีผลผูกพันเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ แม้ว่าจะอาจมีการตรวจสอบในบางกรณี

8. รักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้หรือก่อให้เกิดการสัมพันธ์ในระยะยาว (Preservation or Enhancement of Longterm Relationships) การระงับข้อพิพาทเปิดโอกาสให้คู่พิพาทสามารถหาข้อยุติในปัญหาที่แท้จริงได้และคู่พิพาทยอมแก้ไขปัญหาระหว่างกันได้

9. ความยืดหยุ่น (Flexibility) คู่พิพาทสามารถเลือกใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งหมด หรือในประเด็นใดประเด็นหนึ่งในคดีก็ได้ ส่วนที่เหลืออาจให้มีการดำเนินคดีการในศาลต่อไป

10. คุณภาพ (Quality) บุคคลที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมักเป็นบุคคลที่มีความสามารถหรือเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ โดยมีการควบคุมการทำงานโดยประมวลจริยธรรม

11. ยังคงสิทธิในการดำเนินคดีในศาล (Right to trial) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นเพียงส่วนเสริมสำหรับการดำเนินคดีในศาลไม่ใช่การแทนที่ คู่พิพาทยังคงมีสิทธิในการดำเนินคดีในศาลหากคู่พิพาทมีความต้องการเช่นนั้น

ข้อดี – ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548, น. 125-135)

ได้สรุปข้อดี – ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ดังนี้

ข้อดีของการไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาท

1. สะดวก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาทที่ไม่มีแบบพิธีมากนักค่อนข้างจะยืดหยุ่นและเป็นมิตรกันมากกว่าการพิจารณาคดีในศาล สามารถดำเนินการที่บ้าน ผู้ไกล่เกลี่ย โรงเรียน วัด โรงแรมหรือสถานที่ใดที่พิจารณาเห็นว่าเหมาะสมก็สามารถกระทำได้

2. รวดเร็ว การไกล่เกลี่ยใช้เวลาในการดำเนินการไม่นานนักก็สามารถที่จะทราบได้ว่าคู่พิพาทตกลงกันได้หรือไม่ หากตกลงกันได้ก็จะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะได้ดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปโดยเร็วคู่พิพาทก็ไม่สามารถที่จะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเพื่อประวิงการพิจารณาให้ล่าช้าได้

3 ประหยัดค่าใช้จ่าย การไกล่เกลี่ยใช้เวลาในการดำเนินการไม่มากนักทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่าง ๆ เช่น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าป่วยการทนายความ ที่ปรึกษากฎหมายตลอดจนค่าดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์ฎีกา ทั้งยังลดค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดีนอกจากนี้กรณีประนีประนอมยอมความหรือถอนฟ้องก็จะได้รับค่าธรรมเนียมศาลคืนหรือได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี เช่น ได้รับการยกเว้นภาษีอากร ในบางกรณีลดค่าอากรแสตมป์ในการจดทะเบียนจำนองอสังหาริมทรัพย์ฯ

4. รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาท เมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงระดับข้อพิพาทกันได้จะทำให้ลดข้อขัดแย้ง ข้อโต้เถียงระหว่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันในชุมชน หรือทำธุรกิจร่วมกันตลอดจนปฏิบัติตามสัญญาต่อไปจนแล้วเสร็จโดยไม่กลายเป็นชนวนลุกลามไปสู่ข้อพิพาทที่รุนแรงยิ่งขึ้นไปอีกซึ่งจะเป็นผลดีต่อทุกฝ่าย

5. สร้างความพึงพอใจให้แก่คู่พิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการที่ใช้เทคนิคการเจรจาต่อรองและหลักจิตวิทยารวมทั้งหลักกฎหมาย เพื่อโน้มน้าวให้คู่พิพาทยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กันโดยไม่มีข้อขัดแย้งเช่นการพิจารณาคดีของศาล จึงไม่เกิดความรู้สึกว่ามีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ อันทำให้เกิดความรู้สึกเสียหน้าหรือเสียศักดิ์ศรีจึงเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย

6. รักษาชื่อเสียงและความลับทางธุรกิจของคู่พิพาท กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินการเป็นความลับพยานหลักฐานที่น่าเสนอในชั้นไกล่เกลี่ยไม่อาจจะนำไปเปิดเผย หรือใช้เป็นพยานในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือชั้นศาลได้ เว้นแต่คู่พิพาทจะยินยอม ทำให้คู่พิพาทสามารถรักษาความลับหรือชื่อเสียงทางธุรกิจที่อาจจะเกิดขึ้นมิให้แพร่หลายออกไปก่อให้เกิดความเสียหายทางธุรกิจได้

7. สร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน การไกล่ไม่ว่าจะสำเร็จ หรือไม่ก็ตามทำให้คู่พิพาทที่ทะเลาะไม่พูดคุยกันหันกลับมาเจรจากันได้เป็นการลดความตึงเครียดระหว่างคู่พิพาทซึ่งรวมถึงญาติพี่น้องและพรรคพวกอีกด้วย ในกรณีที่สามารอยู่ติข้อพิพาทลงได้อย่างสันติก็สามารถกลับไปอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขร่วมกันพัฒนาสังคมของตนได้ต่อไป

8. ลดปริมาณคดีของศาล ข้อพิพาทที่สามารถตกลงกันได้ก็จะทำให้คดีไม่เข้าสู่ศาล ส่วนคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลก็จะเสร็จสิ้นไป คดีก็จะไม่ค้างพิจารณาเป็นจำนวนมาก และทำให้ผู้พิพากษามีเวลาในการพิจารณาคดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้ข้อพิพาทบางเรื่องยังก่อให้เกิดคดีเกี่ยวเนื่องกันอีกหลายคดี เช่นคดีที่ดินอาจจะเกิดคดี ทำให้เสียทรัพย์สิน บุกรุก แฉ่งความเท็จ ฟ้องเท็จ เบิกความเท็จ ที่โจทก์และจำเลยฟ้องกันอีกหลายคดี หากสามารถไกล่เกลี่ยได้ก็จะทำให้คดีที่เกี่ยวข้องเสร็จไปได้

9. สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศชาติ เมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้นน้อยลง ปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลก็จะลดลงส่งผลให้งบประมาณในส่วนนี้ลดลง สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุขสามารถร่วมมือกันพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติไปได้อย่างรวดเร็วไม่ก่อให้เกิดปัญหา วิกฤต เศรษฐกิจ ปัญหาหนี้อื่นไม่เกิดรายได้ตามมา ปัญหาการล้มละลายจนไม่

อาจดำเนินกิจการต่อไปได้ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรมที่ตามมา อันจะเป็นปัญหาของสังคมต่อไป

ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาท

1. ไม่มีสภาพบังคับต้องขึ้นกับความยินยอมทั้งสองฝ่าย การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปตามความยินยอมของทั้งสองฝ่ายไม่มีกฎหมายบังคับให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนที่จะฟ้องศาลได้ หากฝ่ายใดไม่ประสงค์ที่จะเข้าเจรจาไกล่เกลี่ยก็สิ้นสุดลง

2. คู่พิพาทใช้เป็นช่องทางในการประวิงคดีให้ล่าช้า คู่พิพาทที่ไม่มีเจตนาที่จะยุติข้อพิพาทหรือยังไม่สามารถที่จะชำระหนี้ได้จะให้การไกล่เกลี่ยเป็นช่องทางในการประวิงเวลาทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่เข้าร่วมเจรจาด้วย

3. สัญญาประนีประนอมมีสภาพบังคับได้เพียงแค่นี้เป็นสัญญา เมื่อคู่พิพาทตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้วหากอีกฝ่ายไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาจะต้องไปฟ้องขอให้ศาลพิพากษา ให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งต้องมีการสืบพยานที่เกี่ยวข้องข้อในการทำสัญญาก่อนพิพากษาไม่สามารถขอให้บังคับคดีได้เลย เช่นเดียวกับกรณีพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความหรือคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

การนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาล

ความเป็นมาในการนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาล

ความเป็นมาในการนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลยุคิธรรม แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก คือ ช่วงก่อนที่ศาลจะนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลอย่างเป็นระบบ คือ ช่วงตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2537 ย้อนหลังขึ้นไปถึงปี 2477 ในช่วงดังกล่าวมีแนวทางปฏิบัติ คือ คดีอาญาเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว หากเป็นคดีที่สามารถยอมความกันได้หรือที่เรียกว่า เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ในวันนัดสอบคำให้การจำเลยหรือที่เรียกว่า “วันชี้สองสถาน” ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่เวรชี้จะสอบถามจำเลยเพียงว่า จำเลยจะให้การต่อสู้คดีหรือไม่อย่างไร หากจำเลยให้การปฏิเสธ ผู้พิพากษาจะกำหนดวันนัดสืบพยาน ครั้นถึงวันนัดสืบพยานโจทก์นัดแรกก่อนที่จะทำการสืบพยาน ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะสอบถามจำเลยอีกครั้งหนึ่งว่า จำเลยจะยืนยันให้การปฏิเสธตามเดิมหรือจะให้การรับสารภาพ และในวันดังกล่าวหากผู้เสียหายมาศาล

ผู้พิพากษาอาจจะถามจำเลยว่าทั้งสองฝ่ายได้เจรจากันมาบ้างแล้วหรือไม่และผลการเจรจาเป็นอย่างไรผู้พิพากษาจะไม่เน้นหรือเชิญชวนให้ฝ่ายโจทก์หรือผู้เสียหายกับฝ่ายจำเลยได้มาพบปะพูดคุยเพื่อไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความต่อกัน

ช่วงที่สองเป็นช่วงที่ศาลยุติธรรมริเริ่มนำระบบไกล่เกลี่ยมาใช้ในศาลอย่างเป็นทางการเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยท่านประธาน ศาลฎีกาได้สนับสนุนให้นำกระบวนการระงับข้อพิพาทว่าด้วยการไกล่เกลี่ยมาใช้อย่างเป็นทางการและหลังจากนั้นได้แพร่หลายมากขึ้นในศาลไทย ต่อมากระทรวงยุติธรรมได้ขานรับนโยบายดังกล่าว โดยการเชิญท่านคลีฟฟอร์ด วอลเลซ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค 9 ของประเทศสหรัฐอเมริกา และนายเดวิด ลอมบาร์ดี ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการไกล่เกลี่ยมาบรรยายให้ความรู้และแนวทางในการจัดระบบไกล่เกลี่ยแก่ผู้พิพากษา

ต่อมาในปี 2537 ศาลแพ่งเริ่มนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลยุติธรรมอย่างเป็นทางการเป็นระบบเป็นศาลแรก เนื่องจากศาลแพ่งเป็นศาลที่มีคดีมาก และคดีต่าง ๆ ในศาลแพ่งมีความสลับซับซ้อน หากคู่ความดำเนินการกระบวนการพิจารณาไปจนถึงขั้นตอนมีคำพิพากษาก็ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก และถ้าอุทธรณ์ฎีกาต่อไปอีก ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของชาติ แม้ผู้พิพากษาศาลแพ่งจะพยายามเร่งรัดการพิจารณาคดีด้วยวิธีต่าง ๆ ตลอดมา แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2537 ท่านบุญสิน ตูลากัน อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งในขณะนั้น ได้จุดประกายแห่งการพัฒนางานด้านการไกล่เกลี่ยขึ้น ด้วยการเชิญท่านคลีฟฟอร์ด วอลเลซ อธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา ภาค 9 ของประเทศสหรัฐอเมริกา มาบรรยายพิเศษเรื่องการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลให้แก่ผู้พิพากษาศาลแพ่งฟัง นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาได้มีการริเริ่มงานไกล่เกลี่ยที่ศาลแพ่งขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นระบบ (ศาลแพ่ง, 2538, น. 21-22)

ปัจจุบันมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในทุก ๆ ศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลธรรมดาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญาทั่วไป เช่น ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัด และศาลแขวง หรือศาลพิเศษ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว หรือศาล พิเศษ เช่น ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนศาลสูง อันได้แก่ ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค และศาลฎีกา อันเป็นนโยบายของศาลยุติธรรม โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยของแต่ละศาลจะอยู่ภายใต้กรอบระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2544 และเพื่อให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพแต่ละศาลจะออกระเบียบศาลว่าด้วยการไกล่เกลี่ย เพื่อกำหนดขั้นตอนกระบวนการ และการจัดระบบไกล่เกลี่ย ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เว้นแต่ศาลฎีกา ซึ่งเป็นศาลสูง ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ยเท่านั้น (ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในศาลฎีกา พ.ศ. 2550 ข้อ 4) แตกต่างไปจากศาลอื่นที่สามารถแต่งตั้งผู้ประนีประนอมจากข้าราชการศาลยุติธรรม และบุคคลภายนอกได้

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล (ม.ป.ป., น. 13-14)

คู่กรณีพิพาทแสดงความยินยอมให้ผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และผู้ไกล่เกลี่ย รับจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้ผู้ไกล่เกลี่ยก็จะเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการไกล่เกลี่ยแต่ก็ไม่อาจกำหนดให้เป็นกฎตายตัวได้ว่าการไกล่เกลี่ยจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ หรือจะต้องใช้ระยะเวลาเท่าใด

1. การวางโครงสร้างการไกล่เกลี่ย
  - (1) สร้างความสามัคคีมีไมตรีจิตต่อกัน
  - (2) สร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นแก่คู่กรณีทั้งสองในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย
  - (3) อธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ยทั้งหมดตลอดกระบวนการ
  - (4) ประเมินความเหมาะสมของการไกล่เกลี่ยและรูปแบบของการไกล่เกลี่ย
  - (5) ทำความตกลงกันถึงกฎกติกาของการไกล่เกลี่ย
2. การรวบรวมข้อมูลและการจำแนกแยกแยะประเด็นปัญหา
  - (1) รวบรวมข้อมูลที่เป็นพื้นฐาน เช่น ข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่าของคู่กรณี ผู้ที่เกี่ยวข้อง เอกสารที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ของหรือแม้กระทั่งสถานที่ที่เกี่ยวข้อง
  - (2) ทำความเข้าใจกับประเด็นข้อพิพาท ประเด็นที่คู่ความรับแล้ว ประเด็นความเสียหาย ประเด็นข้อตกลงในการผ่อนผันให้แกกันและกัน
  - (3) จัดตั้งประเด็นและจัดกรอบเวลาดำเนินการตามประเด็น
3. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็นที่แตกต่าง
  - (1) ผู้ไกล่เกลี่ยสำรวจรวบรวมความคิดเห็นของคู่ความแต่ละฝ่ายดังนี้
    - 1) ความปรารถนาและความต้องการที่แท้จริง
    - 2) ข้อสันนิษฐานและความรู้สึกของคู่ความ

- 3) ประเด็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่จะทำการไกล่เกลี่ย
  - (2) ช่วยคู่ความแต่ละฝ่ายในการยืนยันความเห็นของตน
  - (3) แสดงออกถึงความเข้าใจในความเห็นของคู่ความแต่ละฝ่าย
  - (4) ช่วยคู่ความแต่ละฝ่ายให้เข้าใจในความเห็นฝ่ายตรงข้าม
4. การแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้ง
  - (1) จำแนกแยกแยะปัญหาและข้อขัดแย้งและเลือกพื้นฐานของการตัดสินใจ
  - (2) พัฒนาทางออกในการแก้ไขปัญหา ทางออกของปัญหาที่มีอยู่หลายทางออกจะมีทางออก ที่ดีกว่าอยู่เสมอ
  - (3) หาทางออกในการแก้ไขปัญหตามพื้นฐานของการตัดสินใจ
  - (4) ทดสอบความเป็นจริงของข้อตกลง
5. การสิ้นสุดของการไกล่เกลี่ย
  - (1) ร่างข้อสัญญาตามที่คู่ความตกลงกัน
  - (2) ทบทวนข้อตกลงโดยทนาย
  - (3) ปฏิบัติตามข้อตกลงและทำข้อตกลงให้เป็นผล

การจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล

การจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1. การจัดให้มีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล

ประกาศจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นในศาล เพื่อให้มีหน่วยงานรับผิดชอบงานไกล่เกลี่ยเป็นการเฉพาะ โดยจัดให้มี

1.1 สำนักงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล จัดห้อง หรือพื้นที่เป็นสำนักงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และติดป้ายศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลไว้ เพื่อให้ผู้ที่มาติดต่อทราบซึ่งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรตั้งอยู่บริเวณที่ประชาชนสามารถติดต่อได้สะดวก และจัดให้มีโทรศัพท์ โทรสาร และอีเมล (e-mail) เพื่อใช้ในการติดต่อของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล อนึ่ง ในกรณีที่ศาลบางแห่งยังขาดความพร้อมด้านสถานที่ ศาลนั้นก็อาจจัดให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศูนย์นัดความ หรือศูนย์ประชาสัมพันธ์ ตั้งอยู่บริเวณเดียวกันเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาติดต่อ รวมทั้งควรมีการจัดทำป้ายบอกทางเพื่อความสะดวกสำหรับคู่ความและประชาชนผู้มาติดต่อสังเกตได้ง่ายด้วย

1.2 เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มอบหมายงานให้มีเจ้าหน้าที่ (ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 11) รับผิดชอบการบริหารงานต่าง ๆ ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล ทำหน้าที่ประสานงานในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล รวมทั้งติดต่อกับคู่ความ ผู้ประนีประนอม และผู้เกี่ยวข้อง รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์งานสารบบคดีไกล่เกลี่ย ตลอดจนจัดเก็บสถิติและประเมินผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเสนอต่อผู้รับผิดชอบราชการศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

2. การจัดให้มีห้องประชุมสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ห้องประชุมสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีการจัดไว้เป็นการเฉพาะ โดยอาจเป็นห้องขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ในศาล ถ้าไม่มีห้องประชุม หรือมีห้องประชุมไม่เพียงพอ ก็อาจจะปรับใช้ห้องพิจารณาที่ไม่ได้ใช้พิจารณาคดีมาเป็นห้องประชุมไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยจัดพื้นที่ส่วนกลางของห้องเป็นที่นั่งประชุม หรืออาจใช้บริเวณที่ว่างของศาลที่คู่ความสามารถนั่งเจรจาแทนก็ได้ หากผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย จะนั่งที่หัวโต๊ะ ไม่สวมครุย และเปลี่ยนบทบาทเป็นคนกลางที่ช่วยเสนอทางออกให้คู่ความตกลงยุติข้อพิพาท โต๊ะที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยอาจจัดในลักษณะโต๊ะประชุม ควรสร้างบรรยากาศในห้องไกล่เกลี่ยให้มีลักษณะที่ไม่เป็นพิธีการ เพื่อให้ทุกฝ่ายรู้สึกผ่อนคลาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผลสำเร็จในการไกล่เกลี่ย

3. การกำหนดเป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายการดำเนินการ เป็นแนวคิดของการบริหารงานสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นถึงประสิทธิผล โดยมีการกำหนดเป้าหมายการทำงานไว้ล่วงหน้าและวางแผนงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ การบริหารด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลก็เช่นเดียวกัน การกำหนดเป้าหมายการทำงานจะช่วยให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลและผู้เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางการทำงาน วิเคราะห์ และตรวจสอบว่าแผนงานสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ รวมทั้งควรมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานและเพิ่มเติมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้งานบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ หรือไม่ ตัวอย่างเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น เป้าหมายด้านปริมาณคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อัตราความสำเร็จจากการไกล่เกลี่ย และอัตราความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ เป็นต้น โดยการกำหนดเป้าหมายจะต้องมีความชัดเจน เช่น เป็นอัตราร้อยละ หรือตัวเลขจำนวน ซึ่งสามารถวัดความสำเร็จได้

4. การจัดคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล

ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดีจะต้องสนับสนุนให้คดีเข้าสู่ระบบและสำเร็จไปโดยการไกล่เกลี่ยมากที่สุด ซึ่งจะช่วยลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การสืบพยานโดยผู้พิพากษาที่ต้องนั่ง

พิจารณาครบองค์คณะลง และทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดี นอกจากนั้น การจัดคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยโดยเร็วและสามารถยุติข้อพิพาทได้ในเวลาไม่นาน หลังจากมีการฟ้อง จะช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลได้ ดังนั้น หลังจากที่ศาลกำหนดเป้าหมายด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้ว ลำดับต่อไปจึงเป็นขั้นตอนของการดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ กล่าวคือ การจัดคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดประเภทคดีที่สามารถเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย รวมทั้งวิธีการและช่วงเวลาที่จัดคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

4.1 ประเภทของคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

คดีที่อาจเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ได้แก่ คดีแพ่ง คดีอาญาที่ยอมความได้ และคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งคู่ความอาจตกลงกันและมีการถอนฟ้อง

หากศาลพิจารณาจากสถิติคดีในศาลแล้วเห็นว่า คดีประเภทหรือลักษณะใดที่มีอัตราความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยสูง เช่น คดีที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาททางการเงิน คดีระหว่างคนในครอบครัวคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่สูง และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นต้น ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจมีคำสั่ง ให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล พยายามติดต่อคู่ความในคดีประเภท หรือลักษณะดังกล่าว และอธิบายให้คู่ความเข้าใจถึงประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ เพื่อให้คดีที่มีความเหมาะสมจะได้รับการไกล่เกลี่ยเข้าสู่ระบบมากขึ้น หรือในบางศาลอาจกำหนดเป็นนโยบายให้คดีเหล่านี้ทุกคดีที่คู่ความมาพร้อมกัน จะต้องเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะอนุญาตให้มีการสืบพยานได้

4.2 วิธีการในการจัดคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

วิธีการในการจัดคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยทำได้หลายวิธี ได้แก่ การสอบถามความสมัครใจของคู่ความ การกำหนดให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นขั้นตอนก่อนการสืบพยาน และการกลั่นกรองคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งศาลแต่ละแห่งอาจพิจารณาใช้วิธีการต่าง ๆ อย่างผสมผสาน ตามความเหมาะสมของประเภทคดีและความพร้อมของศาลแต่ละแห่ง

ก. การสอบถามความสมัครใจของคู่ความ

โดยทั่วไปศาลใช้วิธีสอบถามความสมัครใจของคู่ความ ซึ่งอาจกระทำได้ตั้งแต่มีการยื่นคำคู่ความของแต่ละฝ่าย หรือในวันที่เป็นนัดครั้งแรกที่คู่ความมาศาล หากคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่ประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ย ศาลก็จะสืบพยานและพิจารณาคดี แต่ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ย ศาลจะจัดให้มีการไกล่เกลี่ย วิธีการนี้มีข้อดีคือ โดยทั่วไปคู่ความที่มีความประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ย จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการไกล่เกลี่ย ทำให้การไกล่เกลี่ยมีโอกาสสำเร็จได้มาก แต่ข้อเสียของการใช้วิธีการนี้ คือในทางปฏิบัติ

จำนวนคดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ย มีไม่มากนัก ซึ่งอาจแก้ไขโดยการให้ความเข้าใจแก่คู่ความเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเฉพาะประโยชน์ต่าง ๆ ที่คู่ความจะได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข. การกำหนดให้การไกล่เกลี่ยเป็นขั้นตอนก่อนสืบพยาน

ศาลบางแห่งใช้วิธีจัดให้การไกล่เกลี่ยเป็นขั้นตอนก่อนที่จะมีการสืบพยาน ศาลจะออกหมายนัดไกล่เกลี่ยก่อนมีการสืบพยานโดยไม่สอบถามคู่ความก่อน แต่ถ้าคู่ความแจ้งว่าไม่ประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ย ศาลก็ไม่บังคับคู่ความให้มีการไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด วิธีกรณีนี้อาจดีคือ ทำให้คดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยได้ แต่มีข้อเสียคือ หากคู่ความมิได้มีความประสงค์จะไกล่เกลี่ย อาจไม่ให้ความร่วมมือและไม่มาศาลในวันนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้การไกล่เกลี่ยไม่เกิดขึ้นตามที่นัดหมาย หรือหากคู่ความมาศาลก็อาจมีโอกาสสำเร็จน้อย นอกจากนั้น หากจัดให้คดีจำนวนมากเข้าสู่การไกล่เกลี่ยแต่จำนวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ย และห้องไกล่เกลี่ย ไม่เพียงพอที่จะรองรับก็จะก่อให้เกิดปัญหา ดังนั้น ศาลบางแห่งจึงเลือกใช้วิธีการดังกล่าวเฉพาะกับคดีที่ตามสถิติ มีแนวโน้มจะไกล่เกลี่ยสำเร็จมาก เช่น คดีที่เกี่ยวกับข้อพิพาททางการเงิน คดีระหว่างคนในครอบครัว คดีที่มีทุนทรัพย์ไม่สูง และคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นต้น สำหรับคดีอื่น ๆ ยังคงใช้วิธีการแรก และมีข้อสังเกตว่าการนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่วงหน้าเพียงอย่างเดียว เช่นนี้โดยไม่มีสภาพบังคับ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะจำเลยมักจะไม่มาศาล ทำให้ต้องจำหน่ายคดีออกจากระบบเนื่องจากไม่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ และทำให้ผู้ประนีประนอมและคู่ความที่มาศาลต้องเสียเวลา และค่าใช้จ่าย ซึ่งศาลอาจแก้ไขข้อขัดข้องโดยการนัดหมายให้คู่ความมาศาลเพื่อการอื่นด้วย เช่น การชี้สองสถานหรือพยานไปพร้อมกับการนัดหมายให้คู่ความมาศาลเพื่อการอื่นด้วย เช่น การชี้สองสถาน หรือสืบพยานไปพร้อมกับการนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้การนัดความมีผลการกฎหมายและเป็นหน้าที่ของคู่ความต้องมาศาลในวันนัด

ค. การกลั่นกรองคดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ย

การใช้วิธีการตามข้อ ข. แม้ว่าจะทำให้คดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนมาก แต่มีข้อเสียในแง่ที่เปิดช่องให้คดีที่ไม่เหมาะสมจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เวลา และความอดทนสำหรับคดีที่มีแนวโน้มจะไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จโดยไม่จำเป็น ดังนั้น ศาลบางแห่งที่ต้องการให้การไกล่เกลี่ยเป็นขั้นตอนก่อนมีการสืบพยาน จึงจัดให้มีกระบวนการกลั่นกรองคดี โดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจะแยกคดีที่ไม่สมควรเข้าสู่การไกล่เกลี่ยออกไป

ในการดำเนินการตามวิธีนี้ ศาลจะมีหนังสือเชิญชวนไปยังคู่ความให้คู่ความแสดงความประสงค์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยโดยให้เลือกได้เพียง 2 ทาง ทางแรก คือ เลือกที่จะเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย อีกทางหนึ่ง คือ ยังไม่ตัดสินใจที่จะเข้าสู่การไกล่เกลี่ย หากคู่ความเลือก

ทางแรกศาลจะจัดให้เข้าสู่การไกล่เกลี่ย แต่ถ้าคู่ความเลือกทางที่ 2 คู่ความจะต้องติดต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลเจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ จะอธิบายถึงประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย หรือ คู่ความไม่ประสงค์จะเข้าสู่การไกล่เกลี่ย ก็จะมีคดีเข้าสู่การสืบพยาน แต่ถ้าคู่ความเห็น ความสำคัญและตัดสินใจเข้าสู่การ ไกล่เกลี่ย ทางศูนย์ไกล่เกลี่ยก็จะดำเนินการให้

ศาลที่นำระบบดังกล่าวไปใช้ในระยะแรกเลือกที่จะใช้วิธีดังกล่าว เฉพาะกับคดีที่ตามสถิติมีแนวโน้มจะไกล่เกลี่ยสำเร็จมาก เช่น คดีที่เกี่ยวกับข้อพิพาททางการเงิน คดีระหว่างคนในครอบครัว คดีที่มีทุนทรัพย์ไม่สูงและคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นต้น สำหรับคดีอื่น ๆ ศาลเปิดโอกาสให้คู่ความเลือกที่จะไม่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยได้นอกจากที่ให้ทางเลือก 2 ทาง ดังกล่าว

ช่วงเวลาในการจัดคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

ก. **การจัดคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยก่อนวันนัด** ศาลจัดให้ คู่ความสามารถนำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ในช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มต้นฟ้องร้องคดี และ จัดให้มีการไกล่เกลี่ยจนเสร็จก่อนวันนัดครั้งแรกของศาล ซึ่งจะทำการคดีจำนวนหนึ่งสามารถเสร็จ ไปได้ในเวลาไม่นานหลังจาก มีการฟ้องวิธีดำเนินการของระบบนี้ได้แก่

1. **สอบถามความประสงค์ของโจทก์** การสอบถามความ ประสงค์ของโจทก์อาจกระทำได้โดยการสอบถามโจทก์หรือทนายโจทก์เมื่อมายื่นฟ้องคดี โดยให้ กรอกแบบหนังสือเชิญชวนโจทก์เข้าสู่การไกล่เกลี่ย

- ความประสงค์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการติดต่อประสานงานในการไกล่ เกลี่ยรวมทั้งการจัดทำสารบบไกล่เกลี่ยในลำดับต่อไป เช่น

- หมายเลขคดีที่ยื่นฟ้อง
- ชื่อและที่อยู่ติดต่อโจทก์ และทนายความ
- วันและเวลาที่ว่างสำหรับการนัดหมายการไกล่เกลี่ย

ข้อสังเกต การสอบถามในวันที่มีการฟ้องร้องคดีนั้น ศาล อาจจะไม่ได้รับทราบถึงความประสงค์ของตัวความหรือผู้ที่ยื่นฟ้องคดีไม่ใช่ตัวความ และมีการแจ้ง ว่าไม่ประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศาลจึงอาจกำหนดให้ผู้ยื่นฟ้องกรอกข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการ ติดต่ोजอก์โดยตรง เพื่อสอบถามหรือเชิญชวนให้โจทก์เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อที่ ศาลจะได้มีหนังสือสอบถามความสมัครใจกับโจทก์โดยตรง พร้อมให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือแผ่นพับประชาสัมพันธ์แนะนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้โจทก์ทราบด้วย

หรือศาลอาจใช้วิธีการประชุมทนายความ เพื่อขอความร่วมมือในการปรึกษากับคู่ความเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี

2. สอบถามความประสงค์ของจำเลย

การสอบถามความประสงค์ของจำเลยอาจดำเนินการโดย

- **หนังสือเชิญชวน** หนังสือเชิญชวนสอบถามความประสงค์ของจำเลยอาจจัดส่ง ไปพร้อมหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย และอาจแนบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่ให้ข้อมูลและคำอธิบายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้จำเลยด้วย ในการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องไปยังจำเลยโดยเจ้าหน้าที่ศาล ศาลหลายแห่งได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ศาลซึ่งเป็นผู้ส่งหมายเรียก และสำเนาคำฟ้องอธิบายและประชาสัมพันธ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลให้จำเลยหรือผู้รับหมายทราบด้วย รวมทั้งเชิญชวนให้จำเลยเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

ข้อสังเกต ในหนังสือดังกล่าวควรมีข้อความระบุว่า แม้จำเลยประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ย จำเลยยังคงมีหน้าที่ต้องยื่นคำให้การภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เพราะในทางปฏิบัติจำเลยจำนวนมากเข้าใจผิดว่า หากตนประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยก็ไม่ต้องยื่นคำให้การทำให้จำเลยต้องเสียสิทธิในการต่อสู้คดีตามกฎหมาย

- **ตารางประทับ** นอกจากการสอบถามโดยการส่งหนังสือเชิญชวนแล้วศาลอาจใช้การประทับตารางด้วย โดยจัดทำตารางที่มีข้อความสอบถามความประสงค์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ระบุที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล เพื่อที่จำเลยจะสามารถสอบถามข้อมูลและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมทั้งนัดหมายเวลาเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาจประทับตารางในบริเวณที่ว่างของหมายเรียกหรือสำเนาคำฟ้องที่จำเลยจะเห็นได้ง่าย

ข. การจัดคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในวันนัดหรือหลังจากวันนัดครั้งแรก

สำหรับวันนัดครั้งแรก ตามปกติศาลจะนัดให้คู่ความมาศาลเพื่อชี้สองสถาน และกำหนดแนวทางการบริหารคดี หรือสืบพยาน หรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปพร้อม ๆ กัน (นัดชี้/สืบ นัดพร้อม/สืบ) เพื่อให้ศาลดำเนินการระบวรพิจารณาไปได้โดยสะดวก หรือในคดีมีในสาระศาลจะนัดให้การรวมไปด้วย (นัดไกล่เกลี่ย/ให้การ/สืบ) เมื่อคู่ความมาศาลพร้อมกัน ศาลจะแนะนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมทั้งผลดีที่คู่ความจะได้รับจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่ความทราบ ซึ่งศาลบางแห่งอาจกำหนดให้คู่ความไปที่ห้องพิจารณาและผู้พิพากษาจะเป็นผู้แนะนำคู่ความเมื่อคู่ความประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงส่งมายังศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศาลบางแห่งอาจให้

คู่ความที่มาศาลไปพบและรายงานการมาศาลให้เจ้าหน้าที่ทราบ เช่น ศูนย์นัดความหรือศูนย์หน้าบัลลังก์ เมื่อมีคู่ความมาพร้อมกันแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลจะเป็นผู้แนะนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่ความทราบ หากคู่ความประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทันที และแจ้งให้มีองค์คณะผู้พิพากษาทราบและจดรายงานกระบวนการพิจารณา

สำหรับคดีที่มีอยู่ก่อนการนำระบบไกล่เกลี่ยดังกล่าวไปใช้ และอยู่ระหว่างรอวันสืบพยานหรืออยู่ระหว่างการสืบพยานที่ไม่ได้นัดพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวัน เนื่องจากคดีเหล่านี้ยังมิได้มีการจัดเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ศาลโดยผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือผู้ที่ได้มอบหมาย อาจพิจารณาคัดเลือกคดีดังกล่าวที่สมควรเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย และมีหนังสือเชิญชวนหรือติดต่อสอบถามคู่ความอย่างใกล้ชิด เพื่อให้คดีดังกล่าวเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากสามารถดำเนินการให้คดีเข้าสู่ระบบได้มาก ก็จะช่วยลดปริมาณคดีที่ต้องพิจารณาคดีครบองค์คณะ และคดีที่ต้องรอการพิจารณาคดีต่อเนื่องลง

5. การแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติมตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547

ผู้ประนีประนอมตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหมายความว่าผู้พิพากษา ข้าราชการศาลยุติธรรม บุคคลหรือคณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

5.1 การแต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอม

ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 6 กำหนดให้ผู้รับผิดชอบราชการศาล หรือองค์คณะผู้พิพากษา มีอำนาจแต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยคดี โดยผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจพิจารณาคัดเลือกบุคคลและประกาศแต่งตั้งผู้ประนีประนอมตามจำนวนที่เห็นสมควร บุคคลภายนอกดังกล่าวควรเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยอาจจะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปในพื้นที่นั้นศาลบางแห่งพิจารณาจากบุคคลที่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการ ทั้งที่เป็นอดีตผู้พิพากษาหรือข้าราชการฝ่ายอื่น ผู้พิพากษาสมทบ หรืออาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนซึ่งผ่านการอบรมจากสำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม เป็นต้น มีข้อสังเกตว่า ผู้ที่เป็นนักกฎหมายจำนวนมากทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดี อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณีผู้ที่มีได้เป็นนักกฎหมาย ก็สามารถทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ดีเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึง

มิได้มีข้อจำกัดที่จะต้องคัดเลือกเฉพาะบุคคล ที่เป็นนักกฎหมาย รวมทั้งมีข้อเสนอแนะว่าการ แต่งตั้งผู้ประนีประนอมประจำศาล ควรมีกำหนดระยะเวลาในการแต่งตั้งไว้เพื่อความเหมาะสมใน การบริหารงาน เช่น ให้มีผลถึงเดือนมิถุนายนในปีถัดไป เพื่อให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลที่มีการ หมุนเวียนได้พิจารณาผู้ที่มีความเหมาะสมกับงานของศาลนั้น ๆ ได้

เมื่อพิจารณาว่าบุคคลใดในบัญชีรายชื่อผู้ประนีประนอมเหมาะสมที่จะ ไกล่เกลี่ยคดีใดผู้รับผิดชอบราชการศาลจะมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประนีประนอมในแต่ละคดี หนึ่ง ตาม ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 6 ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาอาจแต่งตั้งบุคคลหลายคนเป็นผู้ประนีประนอม ในคดีเดียวกันก็ได้ เช่น คดีที่มีความซับซ้อนยุ่งยาก คดีที่ควรมีผู้ประนีประนอมที่มีความรู้หลาย สาขา รวมถึงกรณีที่ผู้ประนีประนอมที่เป็นบุคคลภายนอกยังไม่มีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาอาจแต่งตั้งผู้พิพากษาและบุคคลภายนอกให้ทำ หน้าที่ผู้ประนีประนอมร่วมกัน เพื่อให้บุคคลภายนอกมีโอกาสพัฒนาตนเองจนสามารถไกล่เกลี่ย คดีที่ไม่ยุ่งยาก และคดีที่ยุ่งยากด้วยตนเองต่อไปตามลำดับ

หลังพิจารณาคัดเลือกแล้ว อาจมีการติดต่อประสานกับบุคคลดังกล่าว ขอ วันเวลาที่สามารถมาศาลเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ โดยทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประจำศาลจะเป็นผู้ติดต่อประสานงาน แจ้งวันที่จะมีการไกล่เกลี่ยให้ผู้ประนีประนอมและคู่ความ ทราบล่วงหน้า

โดยทั่วไปผู้ประนีประนอมไม่จำเป็นต้องมาอยู่ประจำที่ศาล แต่จะมาทำ หน้าที่เฉพาะในวันนัด

ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 36 คู่ความอาจจ่ายค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการผู้ประนีประนอมฝ่ายละ ครั้งหนึ่งก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติของศาลหลายแห่ง ผู้ประนีประนอมสมัครใจให้ความช่วยเหลือโดย ไม่คิดค่าตอบแทน หากศาลใดประกาศบัญชีรายชื่อผู้ประนีประนอมแล้ว ก่อนที่ผู้ประนีประนอมที่ เป็นบุคคลภายนอกจะปฏิบัติหน้าที่ ศาลอาจจัดให้มีการอบรมและฝึกฝนเทคนิคและวิธีการไกล่ เกลี่ย ตลอดจนจริยธรรมของผู้ประนีประนอมนอกจากนั้น ศาลควรจัดส่งบัญชีผู้ประนีประนอมซึ่ง เป็นบุคคลภายนอก ผู้พิพากษา และข้าราชการศาลยุติธรรม ให้สำนักทะเบียนข้อพิพาท เพื่อเป็น ข้อมูลในการพิจารณาจัดอบรมเทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ผู้ประนีประนอมอีกทางหนึ่ง

5.2 การแต่งตั้งผู้พิพากษาเป็นผู้ประนีประนอม

ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 6 และข้อ 7 ให้อำนาจผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาแต่งตั้งผู้พิพากษาเป็นผู้ประนีประนอมได้นั้น ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจพิจารณาคัดเลือกผู้พิพากษาอาวุโสและผู้พิพากษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสมขึ้นบัญชีเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อไกล่เกลี่ยคดีที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล อย่างไรก็ตามหากจำนวนผู้พิพากษาที่แต่งตั้งเป็นผู้ประนีประนอมมีมาก จะมีผลกระทบต่อภารกิจของศาลและการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ ดังนั้น จึงควรกำหนดให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น

อนึ่ง ผู้พิพากษาที่ไกล่เกลี่ยคดีที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจะต้องไม่เป็นบุคคลเดียวกับผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเดียวกันนั้นเมื่อการไกล่เกลี่ยมาสำเร็จ ทั้งนี้ เพื่อให้คู่ความที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยมั่นใจว่าแม้ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จก็จะไม่เกิดผลเสียต่อคดีของตน เว้นแต่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีความประสงค์ให้ผู้พิพากษานั้นเป็นผู้พิจารณาคดีด้วย ซึ่งผู้รับผิดชอบราชการศาลต้องให้ความเห็นชอบในการจ่ายสำนวนด้วยเช่นกัน

เมื่อพิจารณาว่าบุคคลใดในบัญชีรายชื่อผู้ประนีประนอมเหมาะสมที่จะไกล่เกลี่ยคดีใดเจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจะเสนอให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประนีประนอมในแต่ละคดี

5.3 การแต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรมเป็นผู้ประนีประนอม

ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษามีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรมเป็นผู้ประนีประนอมได้ ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 6 และข้อ 7 โดยผู้รับผิดชอบราชการศาลพิจารณาคัดเลือกข้าราชการศาลยุติธรรมในศาลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นผู้ประนีประนอมเพื่อไกล่เกลี่ยคดีที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล

โดยทั่วไปผู้รับผิดชอบราชการศาลจะแต่งตั้งบุคคลภายนอกและผู้พิพากษาเป็นผู้ประนีประนอม อย่างไรก็ตาม ผู้รับผิดชอบราชการศาลพิจารณาแต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรม เช่น เจ้าหน้าที่ที่กำกับดูแลหรือทำงานที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล เป็นผู้ประนีประนอมเพิ่มเติมนอกเหนือจากบุคคลตามข้อ 5.1 และ 5.2

6. การขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอม

หลังจากที่ศาลได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อทำหน้าที่ในศาลแล้ว ผู้ประนีประนอมโดยเฉพาะบุคคลภายนอก อาจร้องขอให้สำนักงานศาลยุติธรรมขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมได้ เมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วน และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ใน

ข้อ 28 แห่งระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม พ.ศ. 2544 โดยการกรอกแบบฟอร์ม พร้อมประวัติ และคำรับรองของผู้รับผิดชอบราชการศาล ส่งมายังสำนักกรงรับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ภายในเดือนตุลาคมของทุกปี เพื่อจะได้ดำเนินการตรวจสอบและขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมต่อไป

7. แนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ย

7.1 หลักการทั่วไป

การไกล่เกลี่ยเป็นการยุติข้อพิพาทโดยมีผู้ประนีประนอมทำหน้าที่เป็นคนกลาง ช่วยให้คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความ โดยไม่มีการชี้ผิด ชี้ถูก หรือชี้ขาดให้ฝ่ายใดแพ้ หรือชนะผู้ประนีประนอมต้องรักษาความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย และเก็บข้อมูลที่ได้จากการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ กระบวนการในการไกล่เกลี่ยต้องปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 14 - 23

7.2 ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ย

การดำเนินการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมอาจแบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การเตรียมคดีก่อนการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมจะศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคดีก่อนโดยการศึกษาประเด็นต่าง ๆ จากคำฟ้องและคำให้การรวมทั้งอาจขอคำปรึกษาในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายที่สำคัญ จากผู้รับผิดชอบราชการศาล หรือผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
2. การเริ่มประชุมไกล่เกลี่ย ในนัดแรกผู้ประนีประนอม คู่ความ และผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องแนะนำตัวเอง รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของตน ผู้ประนีประนอมมีหน้าที่สร้างบรรยากาศให้เกิดความไว้วางใจ เช่น แจ้งให้คู่ความทราบว่าผู้ประนีประนอมไม่มีส่วนเสียหรือส่วนเกี่ยวข้องกับคดี และจะไม่เปิดเผยข้อมูลในคดี เป็นต้น (ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 16) และต้องอธิบายกระบวนการในการไกล่เกลี่ยรวมถึงกฎเกณฑ์และมารยาทในการประชุมให้คู่ความทราบ
3. การหาความต้องการที่แท้จริงของคู่ความ ผู้ประนีประนอมรวบรวมข้อมูลที่ได้จากคู่ความ เพื่อหาความต้องการที่แท้จริงของคู่ความแต่ละฝ่าย นอกจากการประชุมร่วมกันกับทุกฝ่ายแล้ว ผู้ประนีประนอมอาจแยกประชุมกับคู่ความที่ละฝ่ายได้
4. การหาทางแก้ไขปัญหาคู่ความขัดแย้ง ผู้ประนีประนอมมีหน้าที่ช่วยลดประเด็นข้อขัดแย้ง และเสนอทางออกในการยุติข้อขัดแย้ง

5. การตกลงยุติข้อพิพาท เมื่อคู่ความตกลงกันได้แล้วก็จะจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือถอนฟ้อง

8. การสิ้นสุดกระบวนการไกล่เกลี่ย

ถ้าการไกล่เกลี่ยจะเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีไม่ติดต่อกันหรือต้องล่าช้าจนเกินสมควรศาลอาจสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณากับการไกล่เกลี่ยก็ได้ แต่ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความทุกฝ่ายเป็นสำคัญ (ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 10)

ในกรณีดังต่อไปนี้ให้ยุติกระบวนการไกล่เกลี่ย (ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 24)

8.1 คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยการถอนฟ้อง หรือขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

8.2 คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย

8.3 ผู้ประนีประนอมไม่อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เป็นผลสำเร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

8.4 ผู้ประนีประนอมเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย

8.5 ศาลเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย หรือการไกล่เกลี่ยไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

8.6 ผู้ประนีประนอมหรือศาลเห็นว่า การไกล่เกลี่ยเป็นไปโดยไม่สุจริตและเป็น การประวิงคดี

9. การเก็บรักษาความลับ (ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 26)

เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น คู่ความ ผู้ประนีประนอม และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องจะต้องเก็บรักษาความลับของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และไม่นำข้อเท็จจริง และการดำเนินการในการไกล่เกลี่ยไปใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของศาล ไม่ว่าในสำนวนคดีที่ทำการไกล่เกลี่ยหรือคดีอื่น หรือในกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการ

10. การรายงานผลการไกล่เกลี่ย

เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ผู้ประนีประนอมต้องแจ้งผลการไกล่เกลี่ยให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือผู้พิพากษาที่รับผิดชอบคดีทราบ เพื่อความสะดวกในการแจ้งผลดังกล่าว เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจะเสนอแบบฟอร์มรายงานการประชุมให้

ผู้ประนีประนอมลงลายมือชื่อ ในกรณีที่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่เสร็จสิ้นในนัดเดียว เจ้าหน้าที่ จะเสนอแบบฟอร์มรายงานการประชุมให้ผู้ประนีประนอมลงลายมือชื่อโดยกำหนดนัดไกล่เกลี่ย ครั้งต่อไปไว้ด้วย ในรายงานการประชุมดังกล่าวจะไม่มีกรบันทึกข้อเท็จจริงที่ได้ระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

หากผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยสำเร็จคดีความก็จะทำสัญญาประนีประนอมยอม ความหรือถอนฟ้อง เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลต้องจัดส่งเรื่องให้ผู้รับผิดชอบ ราชการศาลหรือผู้พิพากษาที่รับผิดชอบคดีโดยเร็ว เพื่อมีคำพิพากษาตามยอมหรืออนุญาตให้ ถอนฟ้อง ในกรณี ที่ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ก็ให้รายงานผลให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือผู้ พิพากษาที่รับผิดชอบคดีทราบ เพื่อดำเนินคดีต่อไป

11. การจัดทำสารบบคดีไกล่เกลี่ย ส่วนวนคดีไกล่เกลี่ย และบันทึกข้อตกลง เข้าสู่การไกล่เกลี่ย

เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล มีหน้าที่ในการจัดทำสารบบคดี ไกล่เกลี่ย ส่วนวนคดีไกล่เกลี่ย บันทึกข้อตกลงเข้าสู่การไกล่เกลี่ย และเอกสารอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ ในการติดตามงานและประเมินผลงาน

11.1 สารบบคดีไกล่เกลี่ย

สารบบคดีไกล่เกลี่ยจัดทำขึ้นเพื่อความสะดวกในการติดตามและการ ประเมินผลการไกล่เกลี่ย สารบบคดีไกล่เกลี่ยมีรายการคล้ายกับสารบบคดีในศาล กล่าวคือ ระบุ วันที่ที่รับเรื่อง หมายเลขสารบบคดีไกล่เกลี่ย หมายเลขคดีอ้างอิงของศาล ชื่อคู่ความ ชื่อผู้ไกล่ เกลี่ย วันนัดไกล่เกลี่ย ผลของการไกล่เกลี่ย และวันเสร็จสิ้นการไกล่เกลี่ย เป็นต้น

11.2 ส่วนวนคดีไกล่เกลี่ย

ส่วนวนคดีไกล่เกลี่ยจัดทำแยกออกจากส่วนวนคดีปกติของศาล โดยไม่มี การนำมาผูกติดกัน เนื่องจากต้องการรักษาความลับมิให้ข้อเท็จจริงในกระบวนการไกล่เกลี่ย ปรากฏในส่วนวนคดีปกติและมีให้ผู้พิพากษาที่สืบพยานทราบข้อเท็จจริงดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ คู่ความที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยมั่นใจว่าสิ่งที่ดำเนินการในกระบวนการไกล่เกลี่ย จะเป็นผลร้ายใน ชั้นที่มีการสืบพยานในกรณีที่มีการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ

12. การดำเนินการสำหรับคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

เมื่อคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยตามข้อ 4.3 ก. และ ข. แล้ว การดำเนินการสำหรับ คดีดังกล่าวมีขั้นตอน ดังนี้

12.1 ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจัดทำส่วนวนคดีไกล่เกลี่ย

12.2 ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษา แต่งตั้งผู้ประนีประนอม เพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

12.3 ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลติดต่อคู่ความ ทนายคู่ความ และผู้ประนีประนอม เพื่อกำหนดวันเวลานัด ๆ ไกล่เกลี่ย

12.4 จัดให้มีการบันทึกข้อตกลงไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและแต่งตั้งผู้ประนีประนอม ในคดีนั้น

12.5 ผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในวันเวลานัด หากไม่เสร็จก็เลื่อนไป ไกล่เกลี่ยในวันที่กำหนด

12.6 คดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ คู่ความตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ หรือถอนฟ้อง ทางศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจะเสนอให้ผู้รับผิดชอบราชการหรือผู้พิพากษาที่รับผิดชอบคดีพิจารณาพิพากษาตามยอม หรือพิจารณาสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง

12.7 กรณีที่ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ทางศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจะแจ้งให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือผู้พิพากษาที่รับผิดชอบคดีทราบ เพื่อดำเนินการต่อไป

12.8 ดำเนินการเบิกจ่ายค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีสิทธิ ได้รับค่าตอบแทน

13. การจัดทำสถิติและการและประเมินผล

เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลมีหน้าที่จัดเก็บสถิติคดีไกล่เกลี่ยแล้วรายงานให้ผู้รับผิดชอบราชการศาล สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาคในกรณีศาลในภูมิภาค และสำนักทะเบียนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ภายในวันที่ 5 ของเดือนถัดไป เพื่อรวบรวมข้อมูล และประเมินผลการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยและพัฒนางานด้านไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล นอกจากนั้นข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการของบประมาณเพื่อสนับสนุนการทำงาน ของศาลในปีต่อไป

14. การประชาสัมพันธ์

นอกเหนือจากสื่อประชาสัมพันธ์ที่ผลิตโดยสำนักทะเบียนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมแล้ว เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจและเลือกใช้บริการไกล่เกลี่ยเพิ่มมากขึ้น ศาลอาจจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

14.1 จัดทำเอกสารเผยแพร่สำหรับผู้มาติดต่องานศาล

14.2 จัดทำคู่มือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำหรับประชาชน

14.3 จัดทำข้อมูลด้านงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ

14.4 จัดให้มีการศึกษาดูงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

14.5 ใช้สื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

ประเภทคดีที่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้

เนื่องจากการไกล่เกลี่ยจะเกิดผลสุดท้ายที่พึงประสงค์ คือการทำสัญญา ประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ หรือที่จะมีขึ้นให้หมดไป ดังนั้นคดีที่จะทำการไกล่เกลี่ยได้ก็ต้องสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ คดีที่สามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ คือ คดีแพ่งทุกประเภทและคดีอาญาความผิดที่อาจยอมความกันได้

1. คดีแพ่ง คือคดีที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง มีทั้งคดีที่มีข้อพิพาทและไม่มีข้อพิพาท คดีแพ่งที่มีข้อพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน เงินทอง คดีแพ่งที่ไม่มีข้อพิพาท เช่น ขอดังผู้จัดการมรดก ขอเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ เป็นต้น

2. คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา การกระทำความผิดในคดีอาญาบางครั้งจะก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพย์สินหรือต่อตัวผู้เสียหาย เช่น ทำให้ถึงตายหรือบาดเจ็บ ความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สินหรือต่อชีวิตร่างกายย่อมทำให้ผู้เสียหายหรือฝ่ายที่ต้องเสียหายเกิดสิทธิเรียกร้องเอาจากจำเลย สิทธิเรียกร้องดังกล่าวคือความเสียหายส่วนแพ่งสามารถแยกออกจากความรับผิดชอบทางอาญาได้

3. คดีอาญา คือการกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดบทลงโทษไว้ โทษในทางอาญามีอาทิเช่น ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน คดีอาญาอาจแยกเป็นคดีที่สามารถยอมความกันได้ซึ่งทั้งหมดจะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวกับคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งคู่ความไม่สามารถยอมความกันได้

คดีอาญาต่อส่วนตัวที่สามารถยอมความกันได้

- 1) ความผิดต่อเสรีภาพ ที่ยอมความกันได้ ได้แก่
  - ช่มชู้ใจผู้อื่น ให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใดโดยทำให้เกิดความกลัว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309 วรรคแรก (คือต้องไม่ใช่ทำให้กลัวโดยใช้อาวุธ หรือร่วมกันทำผิดตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป หรือข่มขู่ให้ทำ ถอด ทำลาย หรือทำให้เสียหายแก่เอกสารสิทธิ)
  - หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น โดยไม่ทำให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310 วรรคแรก

- การกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง โดยผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังไม่ถึงแก่ความตายหรือได้รับบาดเจ็บสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 311 วรรคแรก

2) ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ยอมความได้ทั้งหมดอันได้แก่มาตรา 322-324
 3) ความผิดฐานหมิ่นประมาท ยอมความได้ทั้งหมดอันได้แก่มาตรา 326-328
 4) ความผิดฐานข่มขู่ ยอมความได้ทั้งหมดยกเว้นความผิดฐานข่มขู่ตามมาตรา 343 คือ การข่มขู่โดยแสดงตนเป็นคนอื่นหรืออาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นเด็กหรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง

5) ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ยอมความได้ทั้งหมดอันได้แก่มาตรา 349-350
 6) ความผิดฐานยักยอก ยอมความได้ทั้งหมดอันได้แก่มาตรา 352-354
 7) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ที่ยอมความกันได้ มี 2 มาตรา ได้แก่ มาตรา 358 และมาตรา 359 เป็นการทำให้เสียทรัพย์ของบุคคลธรรมดา แต่ถ้าทรัพย์ที่เสียหายเป็นทรัพย์สาธารณะจะยอมความไม่ได้

8) ความผิดฐานบุกรุก อันได้แก่ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362-364 ยอมความกันได้ ยกเว้นมาตรา 365 ที่บุกรุกเข้าไปทำร้ายร่างกาย บุกรุกมีอาวุธ และบุกรุกในเวลากลางคืนจะยอมความไม่ได้

9) ความผิดฐานกระทำชำเรา (มาตรา 276 วรรคแรก) หมายถึงข่มขืนหญิงอื่นซึ่งมิใช่ภรรยาตนแต่จะยอมความมิได้ถ้าหญิงนั้นเป็นผู้สืบสันดาน เป็นลูกศิษย์ ผู้อยู่ในความดูแลตามหน้าที่การข่มขืนนั้นเกิดต่อหน้าธารกำนัล ผู้ข่มขืนมีอาวุธ ร่วมกันโทรมหญิง ผู้ถูกข่มขืนนั้นได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึงแก่ชีวิต และหญิงนั้นอายุไม่เกิน 15 ปี

10) ความผิดฐานกระทำอนาจาร (มาตรา 278 ประกอบมาตรา 281) ความผิดอนาจารที่ยอมความได้ คือ ได้กระทำแก่บุคคลอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ผู้ถูกกระทำเข้าใจผิดว่าตนเป็นคนอื่น

คดีอนาจารที่ยอมความไม่ได้ ถ้าเกิดต่อหน้าธารกำนัลผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือตาย เป็นการกระทำแก่ศิษย์ ผู้สืบสันดาน ผู้อยู่ในความดูแล

11) ความผิดฐานพาหญิงอื่นไปเพื่อการอนาจาร (มาตรา 284) เป็นการกระทำอนาจารโดยการพาหญิงอื่นไปโดยใช้อุบาย ใช้กำลังบังคับใช้อำนาจครอบงำ หรือข่มขืนใจด้วยประการใด ๆ

- 12) ความผิดฐานเอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้ลักษณะการกระทำผิด
1. เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หรือข้อความใด ๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้ เพื่อให้ประชาชนเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น
  2. เปลี่ยนป้าย เพื่อเจตนาเช่นข้อ 1
  3. ให้ข่าว แพร่หลาย ซึ่งข้อความเท็จ เพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่การค้า สินค้าของผู้หนึ่งผู้ใด โดยมุ่งประโยชน์การค้าของตน
- 13) ความผิดที่กฎหมายยอมให้ยอมความกันได้เพราะคู่กรณีผูกพันกันด้วยความ เป็นญาติ คือ
1. บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน
  2. ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการี
  3. พี่หรือน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน
- ทั้งสามกรณีแม้กฎหมายมิได้บัญญัติให้ยอมความกันได้ก็ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความกันได้โดยจะระบุไว้ชัดเจนในต้วบท ความผิดดังกล่าว ได้แก่
- ความผิดฐานลักทรัพย์
  - วิ่งราวทรัพย์
  - ฉ้อโกงทรัพย์ โกงเจ้าหนี้
  - ฐานยักยอกทรัพย์
  - รับของโจร
  - ทำให้เสียทรัพย์
- 14) ความผิดตามกฎหมายอื่นที่กฎหมายบัญญัติให้ยอมความกันได้
1. ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 มาตรา 3
  2. ความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์มาตรา 24 มาตรา 25 และมาตรา 26

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาล

ศาลอาญา

เริ่มมีการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2549 ในระยะแรกผู้ที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ ผู้พิพากษาอาวุโส คดีที่ไกล่เกลี่ย คือ คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องและคดีที่ศาลเห็นควรว่าจะให้ดำเนินการไกล่เกลี่ย ซึ่งในระยะแรกนั้นไม่ได้มีการกำหนดว่า

คดีที่ใช้สู่ระบบการไกล่เกลี่ยเป็นคดีประเภทใด และไม่มีระเบียบในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การประนอมข้อพิพาทศาลอาญาเริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการ ปี พ.ศ. 2549 (ระเบียบภายใต้ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2544) ทิศทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในอนาคต คือ มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสอดส่องพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ศาลรอลงอาญา แล้วรายงานให้พนักงานคุมประพฤติทราบ เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติทำรายงานเสนอต่อศาล ว่าจากการที่ผู้กระทำผิดได้กลับเข้ามาอยู่ในชุมชนนั้นมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร

ตารางที่ 2.1

สถิติการประนอมข้อพิพาทในศาลอาญา ประจำปี 2549

คดีเข้าสู่กระบวนการ ประนอมข้อพิพาท			ผลการประนอมข้อพิพาท				นัด ประนอม	หมายเหตุ
คดี ยกมา	รับใหม่	รวม	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	ยกเลิก	ค้างไป	รวม	
-	490	490	135	216	94	45	490	

ตารางที่ 2.2

สถิติการประนอมข้อพิพาทในศาลอาญา ประจำปี 2550

คดีเข้าสู่กระบวนการ ประนอมข้อพิพาท			ผลการประนอมข้อพิพาท				นัด ประนอม	หมายเหตุ
คดี ยกมา	รับใหม่	รวม	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	ยกเลิก	ค้างไป	รวม	
45	861	906	278	295	196	137	906	

ตารางที่ 2.3

สถิติการประนอมข้อพิพาทในศาลอาญา ประจำปี 2551

(เดือน มกราคม – พฤศจิกายน)

คดีเข้าสู่กระบวนการ ประนอมข้อพิพาท			ผลการประนอมข้อพิพาท				นัด ประนอม	หมายเหตุ
คดี ยกมา	รับใหม่	รวม	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	ยกเลิก	ค้างไป	รวม	
137	883	1,020	258	356	282	100	1,020	

ศาลอาญากรุงเทพใต้

เริ่มนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ก่อนปี พ.ศ.2549 โดยเดิมจะให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในห้องพิจารณาคดี ต่อมาเมื่อนำเข้าสู่ระบบได้ออกระเบียบ พ.ศ. 2549 (ระเบียบภายใต้ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2544) ให้ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาอาวุโส และบุคคลภายนอกเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ปัจจุบันบุคคลภายนอกเป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยมีผู้พิพากษาคอยเป็นที่ปรึกษา ในอนาคตจะไกล่เกลี่ยในลักษณะนำผู้ชุมนุมมารับรู้ผลการไกล่เกลี่ย เพื่อจะได้มีโอกาสแก้ไข สอดส่อง ดูแลผู้กระทำความผิดที่ศาลรอกการลงโทษ

ตารางที่ 2.4

สถิติการประนอมข้อพิพาทในศาลอาญากรุงเทพใต้ ประจำปี 2551

(เดือน ตุลาคม – กันยายน)

คดีเข้าสู่กระบวนการ ประนอมข้อพิพาท			ผลการประนอมข้อพิพาท				นัด ประนอม	หมายเหตุ
คดียกมา	รับใหม่	รวม	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	ยกเลิก	ค้างไป	รวม	
200	240	440	61	11	95	241	440	

ศาลอาญานบุรี

เริ่มมีการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.2550 ซึ่งเดิมผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ ผู้พิพากษา และผู้พิพากษาอาวุโส การไกล่เกลี่ยเป็นลักษณะที่ผู้พิพากษา

ไกล่เกลี่ยบนบัลลังก์ หรืออาจจะมอบหมายให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเป็นบางคดี โดยคดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ย คือ คดีที่ยอมความได้ และคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องตนเอง ในระยะแรกจะไม่มีกรเก็บสถิติในการไกล่เกลี่ย คดีที่ทำกรไกล่เกลี่ยก็มีจำนวนไม่มาก ต่อมาเมื่อนำเข้าสู่ระบบได้ออกระเบียบศาลอาญานบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ.2551 (ระเบียบภายใต้ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2544) ได้มีการเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2551 ให้ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาอาวุโส และบุคคลภายนอกเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยมีการเปิดรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในอนาคตจะมีการนำคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเข้ามาสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยด้วย รวมถึงคดีในชั้นอุทธรณ์ และฎีกา อาจจะมีการนำเข้ามาไกล่เกลี่ยในศาลชั้นต้นได้ และจะมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสอดส่อง ดูแลพฤติกรรมของผู้กระทำผิด และเป็นการติดตามว่าเมื่อผู้กระทำผิดได้กลับเข้าไปสู่ชุมชนแล้วจะมีความเป็นอยู่อย่างไร

ตารางที่ 2.5

สถิติการประนอมข้อพิพาทในศาลอาญานบุรี ประจำปี 2550

(เดือน มกราคม – ธันวาคม)

คดีเข้าสู่กระบวนการ ประนอมข้อพิพาท			ผลการประนอมข้อพิพาท				นัด ประนอม	หมายเหตุ
คดียกมา	รับใหม่	รวม	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	ยกเลิก	ค้างไป	รวม	
78	74	152	26	28	-	97	152	

ตารางที่ 2.6

สถิติการประนอมข้อพิพาทในศาลอาญานบุรี ประจำปี 2551

(เดือน มกราคม – กันยายน)

คดีเข้าสู่กระบวนการ ประนอมข้อพิพาท			ผลการประนอมข้อพิพาท				นัด ประนอม	หมายเหตุ
คดี ยกมา	รับใหม่	รวม	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	ยกเลิก	ค้างไป	รวม	
148	117	265	88	23	-	183	265	

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุดม บัวศรี และคณะ (2546) ได้ทำการวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งเป็นวิถีชีวิตของหมู่บ้านในภาคอีสาน ระบบการระงับข้อพิพาทประเภทนี้คนอีสานได้นำมาใช้จนกลายเป็นทั้งกฎสังคมและวัฒนธรรมชุมชน ดังนี้

ความหมายของเจ้าโคตร

1. เจ้าโคตร คือระบบความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนอีสาน ซึ่งสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน และเป็นระบบที่เกื้อกูลต่อชุมชนเป็นอย่างมาก

2. เจ้าโคตร คือ ญาติผู้ใหญ่ เมื่อมีการเจ็บป่วยก็ดี เกิดการขัดแย้งในครอบครัวก็ดี จะมีการเชิญผู้ใหญ่มาคุยกันเพื่อระงับความขัดข้องวุ่นวาย เจ้าโคตรมีบทบาทแทนศาลยุติธรรม และมีพลังระงับความขัดแย้งอย่างมาก

3. เจ้าโคตร คือ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นญาติของแต่ละกลุ่มตระกูลที่เครือข่ายให้การเคารพนับถือสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษ

4. เจ้าโคตร คือ ระบบผู้หลักผู้ใหญ่ของตระกูลในหมู่บ้าน ทำหน้าที่ระงับความขัดแย้งในสังคมด้วยหลักการประนีประนอม เป็นระบบที่ใช้มิติทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งเบื้องต้น

ผลที่ได้จากการใช้ระบบเจ้าโคตรในการระงับการขัดแย้ง

ในการปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ นั้น เป็นเรื่องยากที่จะให้ได้ผลดีหรือเสียทั้งหมด แม้แต่เจ้าโคตรเองที่ได้รับความไว้วางใจจากชุมชนลูกหลานอย่างที่สุดแล้ว ก็ย่อมมีทั้งส่วนดี และส่วนไม่ได้ อยู่ด้วย ผู้วิจัยจึงได้สรุปผลการสำรวจ พบว่า

1. คนส่วนใหญ่ตอบว่าระบบเจ้าโคตรไม่มีข้อเสียใด ๆ อันหมายความว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังเห็นเป็นความสำคัญของเจ้าโคตรซึ่งพวกเขาให้ความไว้วางใจ ในฐานะที่เป็นที่พึ่งของ วงตระกูล ญาติเพื่อนบ้าน และชุมชนแต่หากผู้ที่เป็นเจ้าโคตรมีคุณสมบัติบกพร่องก็อาจเกิดความลำเอียงเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เป็นแบบอย่างที่ไม่ได้หรือเป็นเผด็จการ

2. ผลดีจากการมีระบบเจ้าโคตรในการไกล่เกลี่ย ได้แก่

- เป็นที่พึ่ง เคารพนับถือและเชื่อฟังของลูกหลาน
- เป็นผู้รักษาสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามไว้
- สร้างความปรองดอง สามัคคีในชุมชน
- เป็นศูนย์รวมของลูกหลานในวงศ์ตระกูล

- สร้างความอบอุ่น และสงบสุข
  - เป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้หมดไป
  - เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลาน
  - เกิดการประนีประนอมขึ้นในชุมชน
3. ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าโคตร พบว่า
- มีความพึงพอใจมากที่สุดอย่างยุติลงในชุมชน ไม่มีการต่อความยาวสาว ความยืดหยุ่นโรงเรียนศาลต่อไป
  - ลูกหลาน ญาติ พี่น้อง ในวงศ์ตระกูลและชุมชนอบอุ่นภาคภูมิใจ
  - มีความพึงพอใจในระดับหนึ่งที่สามารถนำพาชุมชนให้สามัคคี ประองดอง สอนสั่งบุตรหลาน สร้างความเที่ยงธรรม ความประนีประนอม บ้านเมืองสงบสุข
  - มีบางส่วนที่พอใจระบบเจ้าโคตรน้อย เนื่องจากตัดสินใจขาดโดยไม่ยอมฟังเสียงและความคิดของผู้อื่นอยู่บ้าง (มีผู้ตอบ 10 คน จากทั้งหมด 419 คน)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546) ได้ทำรายงานการวิจัยของสำนักงานของศาลยุติธรรม เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลกับการช่วยลดภาระการบริหารจัดการคดี ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวโน้มคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในศาล 2) ความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยคดีและความพึงพอใจต่อการไกล่เกลี่ยคดีของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม และ 3) ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาล ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) จำนวนคดีทั้งหมดและจำนวนคดีแพ่งทั้งหมดในศาลที่ศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่คดีแพ่งเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนวันนับสืบพยาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นเดือนธันวาคม 2545 มีเพียงร้อยละ 5.5 ของคดีแพ่งทั้งหมดที่ศาลรับฟ้องและไกล่เกลี่ยสำเร็จ ร้อยละ 56.6 ของจำนวนคดีแพ่งที่ไกล่เกลี่ยเสร็จแล้ว ซึ่งคดีเหล่านี้จะไม่กลับมาสืบพยานจึงเป็นการลดภาระการบริหารจัดการคดีได้ คดีมีแนวโน้มจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเพิ่มมากขึ้น เพราะทนายความทั้งหมดเห็นว่าการไกล่เกลี่ยมีประโยชน์ต่อคู่ความและในอนาคตจะแนะนำให้คู่ความใช้วิธีการไกล่เกลี่ย รวมทั้งคู่ความทั้งหมดจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยอีกหากมีคดีข้อพิพาท

2) ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำเร็จตามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลาไม่มากนัก คู่ความต้องระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อเรียกร้องที่คู่ความแต่ละฝ่ายเสนอเป็นที่ยอมรับของกัน และกัน รวมทั้ง ผู้ไกล่เกลี่ยช่วยให้คู่ความตกลงกันได้ ทูททรัพย์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการไกล่

เกลี้ย กล่าวคือ คดีที่มีทุนทรัพย์ไม่สูง มีโอกาสไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่มีทุนทรัพย์สูง สำหรับ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการไกล่เกลี่ยคดี และคู่ความมีความพึงพอใจต่อผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งที่เป็นผู้พิพากษาและบุคคลภายนอกในระดับ “พอใจ”

3) การนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาล มีปัญหา/อุปสรรค ด้านกระบวนการ/วิธีการไกล่เกลี่ยคือ การเชิญชวนคู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยยังไม่เพียงพอ ดังนั้นควรประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ฝ่ายต่าง ๆ และสร้างความมั่นใจให้คู่ความ เห็นผลดีของการไกล่เกลี่ย ในด้านสถานที่ยังไม่เพียงพอ บางแห่งยังไม่เหมาะสม ดังนั้นควรจัดหางบประมาณเพื่อเพิ่มห้องไกล่เกลี่ยและปรับปรุงให้เหมาะสม ในด้านผู้ไกล่เกลี่ย ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมี จำนวนไม่เพียงพอกับปริมาณคดีบุคคลภายนอกบางท่านอาจขาดความเข้าใจในกระบวนการพิจารณาและส่วนใหญ่ไม่ได้รับค่าตอบแทน ดังนั้น ควรเพิ่มทุนทักษะในการไกล่เกลี่ย เพิ่มจำนวน ทั้งผู้พิพากษาและบุคคลภายนอก กำหนดวิธีการคัดเลือกบุคคลภายนอกให้ชัดเจน ขึ้นบัญชีให้เพียงพอควรให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายวิธีการพิจารณาความ และควรให้ค่าตอบแทน ในด้านคู่ความ คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนวันนัดสืบพยานไม่มาก ขาดความรู้ความเข้าใจ ในระบบการไกล่เกลี่ย บางรายโดยเฉพาะตัวแทนในคดีของคู่ความที่เป็นนิติบุคคล ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ทำให้การไกล่เกลี่ยล่าช้าดังนั้นควรประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่คู่ความและประชาชน รวมทั้งฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นควรประสานกับสถาบันการเงินให้มอบอำนาจให้ตัวแทน ให้ตัวแทนมีอำนาจในการตัดสินใจพอสมควรส่วนด้านจำนวนคดีที่รับผิดชอบเกินกำลังเจ้าหน้าที่ และงานไม่ต่อเนื่องเพราะบุคลากรส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างชั่วคราวมีการเข้า-ออกบ่อยควรเพิ่มบุคลากรให้เหมาะสมกับปริมาณคดีและบุคลากรหลักควรเป็นข้าราชการประจำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานกลาง : แนวทางการปฏิบัติงานธุรการในศาลชั้นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการหรือผู้มาติดต่อราชการที่ศาลชั้นต้น และความคิดเห็นของผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการในศาลชั้นต้น ที่ปฏิบัติงานตามมาตรฐานกลาง ต่อแนวทางการปฏิบัติงานธุรการในศาลชั้นต้น ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ผู้รับบริการในศาลขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ ค่อนข้างพอใจจนถึงพอใจต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานกลาง ๆ ในกระบวนการต่าง ๆ ทั้งในด้านความรวดเร็ว ความสะดวก ระยะเวลาในการดำเนินการ และขั้นตอนการขอรับบริการ โดยไม่มีความแตกต่างในทางสถิติ

2) เจ้าหน้าที่ธุรการ เห็นว่าผู้รับบริการได้รับบริการที่สะดวก รวดเร็วขึ้น และเหมือนเดิม ในกระบวนการต่าง ๆ โดยระดับการรวดเร็วของการรับบริการจากศาลที่มีขนาดแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างในทางสถิติ

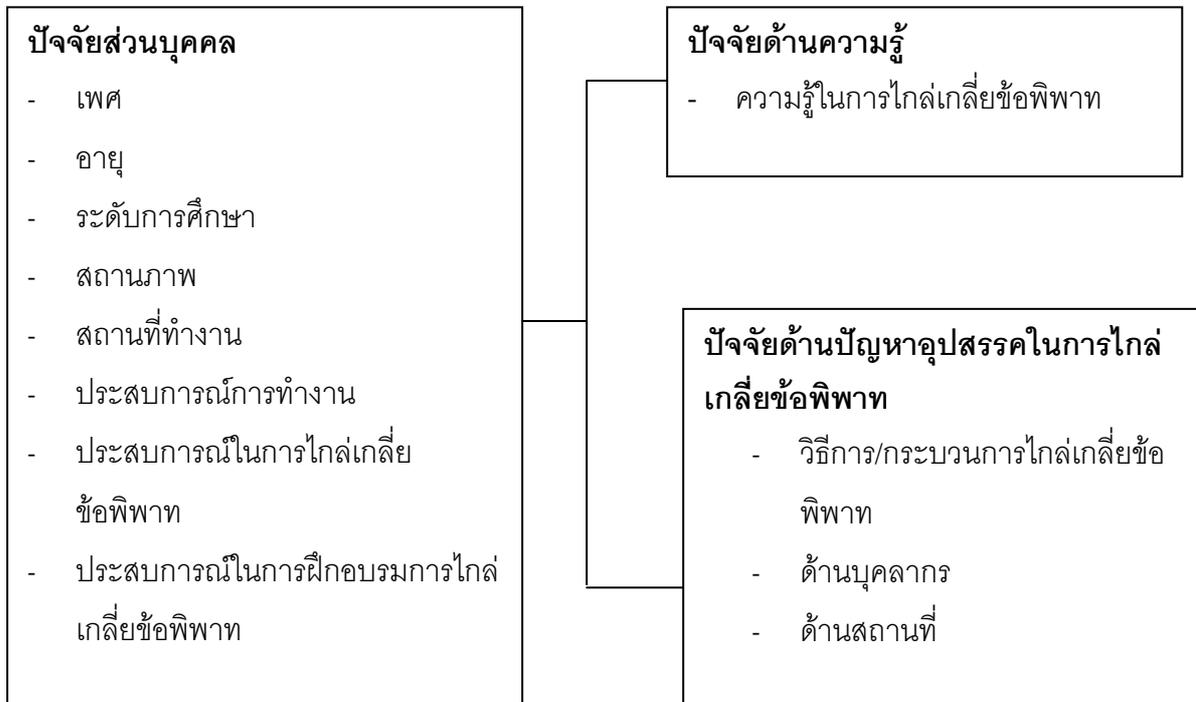
3) เจ้าหน้าที่ธุรการและผู้พิพากษามีความเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติงานตามมาตรฐานกลางฯ ไม่มีความยุ่งยากในการดำเนินการและใช้เวลาในการดำเนินการเหมือนเดิม และเพิ่มขึ้นเกือบทุก กระบวนการ โดยระยะเวลาในการดำเนินการทุกกระบวนการของศาลที่มีขนาดแตกต่างกันแต่ไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติ

4) เจ้าหน้าที่ธุรการเห็นว่า การปฏิบัติงานตามข้อควรดำเนินการในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานกลางฯ ทำให้ผู้รับบริการได้รับบริการที่สะดวกและรวดเร็วขึ้น และความเร็วของการรับบริการจากศาลขนาดแตกต่างกัน แต่ไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติ ทั้งเจ้าหน้าที่ธุรการและผู้พิพากษามีความเห็นสอดคล้องกันว่าไม่มีความยุ่งยาก แต่ใช้เวลาในการดำเนินการเพิ่มขึ้น โดยระยะเวลาในการดำเนินงานของศาลที่มีขนาดแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติ

5) เจ้าหน้าที่ธุรการและผู้พิพากษาเกือบทั้งหมด เห็นด้วยกับแนวทางการปฏิบัติงานธุรการอื่น ๆ การนำเอกสารประเภทต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานกลางฯ ทำให้ผู้รับบริการได้รับการบริการที่สะดวกและรวดเร็วขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ธุรการและผู้พิพากษามีความเห็นสอดคล้องกันว่าไม่มีความยุ่งยากแต่ใช้เวลาในการดำเนินการมากขึ้น

สรุปบททวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการทบทวนวรรณกรรมของผู้ศึกษาได้แนวคิดว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นมาตรการหนึ่งที่น่ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท โดยมีบุคคลที่สามมาช่วยเหลือให้คู่เจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ ซึ่งคนกลางนั้นไม่ได้เป็นผู้ชี้ขาดตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพ้หรือฝ่ายชนะ แต่ผู้ไกล่เกลี่ยหรือคนกลางเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือให้คู่พิพาทตกลงระงับข้อพิพาทด้วยตัวของคู่พิพาทเอง ซึ่งศาลยุติธรรมได้เล็งเห็นความสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกจากจะสะดวก รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายแล้ว ยังลดปริมาณคดีของศาลด้วย จึงได้จัดตั้งสำนักกระงับข้อพิพาทขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย

กรอบแนวคิด

ชื่อแฟ้ม: 09บทที่ 2
ไดเรกทอรี: G:\4สุทิศา
แม่แบบ: C:\Documents and Settings\admin\Application
Data\Microsoft\Templates\Normal.dot
ชื่อเรื่อง: บทที่ 2
เรื่อง:
ผู้เขียน: COMPUTER
คำสำคัญ:
ข้อคิดเห็น:
วันที่สร้าง: 07/05/52 ๐๗/๐๕/๕๒ ๒๐:๔๕ น.
เปลี่ยนหมายเลข: 7
บันทึกล่าสุดเมื่อ: 31/05/52 ๓๑/๐๕/๕๒ ๑๒:๕๕ น.
บันทึกล่าสุดโดย: vip
เวลาในการแก้ไขทั้งหมด: 117 นาที
พิมพ์ครั้งสุดท้ายเมื่อ: 23/06/52 ๒๓/๐๖/๕๒ ๑๐:๓๔ น.
เป็นงานพิมพ์ที่เสร็จสิ้นขึ้นสุดท้าย
จำนวนหน้า: 39
จำนวนคำ: 10,620 (ประมาณ)
จำนวนอักขระ: 60,539 (ประมาณ)